

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anton Ratzmann

En rimlig princip

Skadelidandes skyldighet att begränsa skadan vid
utomobligatoriska skadestånd

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Lindell-Frantz

Termin för examen: VT2018

Innehåll

Summary	1
Sammanfattning	2
Förord	3
Förkortningar	4
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och Frågeställningar	6
1.3 Metod och Perspektiv	6
1.4 Material	9
1.5 Avgränsningar	10
1.6 Forskningsläge	11
1.7 Disposition	11
2 Skadeståndets funktioner	13
2.1 Det utomobligatoriska skadeståndets tillämpning	13
2.2 Skadeståndets grundläggande funktioner	15
2.3 Den reparativa funktionen	16
2.4 Den preventiva funktionen	17
2.5 Placering av kostnaderna	18
2.6 Den riskfördelande funktionen	19
3 Ersättning för skada	21
3.1 Övergripande om skadeståndsrätten	21
3.2 Personskada	22
3.3 Sakskada	24
3.4 Ren förmögenhetsskada	26
4 Jämkning av skadestånd	27
4.1 Allmänt om jämkning och dess funktion	27
4.2 6 kap. 1 § första stycket Skadeståndslagen	29
4.3 6 kap. 1 § andra och tredje stycket Skadeståndslagen	30
4.4 Om jämkning i övriga fall	32
5 Skadebegränsningspliktens innebörd	33

5.1 Skadebegränsningsskyldigheten i lag och förarbeten	33
5.2 Allmänt om skadebegränsningsprincipen	35
5.2.1 Grundläggande om principen	35
5.2.2 NJA 2017 s. 9 – Kosttillskottsfall	36
5.2.3 NJA 2017 s. 371 – Båtfallet	38
5.3 Skadebegränsningsskyldighetens ordalydelse och inledande bedömning	39
5.4 Principens tillämpning i tiden	41
5.5 Skäliga åtgärder	42
5.6 Underlåtenhet och adekvans	47
6 Principens gräns till jämkning	50
7 Sammanfattande slutsatser	53
7.1 Principens innebörd	53
7.2 Gränsen mellan principen och jämkning	56
7.3 Skadebegränsningsskyldighetens funktion	58
7.4 Avslutande kommentarer	59
Käll- och litteraturförteckning	61
Rättsfallsförteckning	63

Summary

Swedish torts and contracts law is in part based on general principles of law. One principle of particular interest is the obligation the injured party holds to limit the damage. The questions raised in this paper is if there is a single definition of the principle with a coherent meaning, where and when the principle applies, where and when the rule of apportionment applies and also what function the principle fulfills in the law of torts.

In case of indemnity liability for personal injury as well as property damage, the injured party holds an obligation for limiting such damage that arises when the party has already suffered the initial damage. As a result of the principle the party that suffered damage may not on purpose aggravate the damage and simultaneously has a responsibility to act in such a manner to reach the shared intentions of getting the best possible outcome i.e. as mild an injury as possible.

The rule of apportionment applies at the initial damage or injury. According to the significant cases NJA 2017 s. 9 and NJA 2017 s. 371, where the Swedish Supreme Court gave insight to its view of the principle, the principle of limiting the damage and the rule of apportionment can in certain situations and under certain circumstances be applied simultaneously.

The injured party does not need to use every measure possible to limit the damage. It is only required that such a party uses reasonable measures at the time of the obligation. If that is the case, the injured party holds no accountability even if the result is a greater damage.

The obligation to limit the damage aims at preventing injuries to occur in the first place. However, it at the same time worsen the repairing function of the indemnity liability. In summary, the principle thus secures a coherent judicial system and laws of torts. It also expresses the desire to keep damages to an absolute minimum.

Sammanfattning

Den svenska förmögenhetsrätten bygger till viss del på allmänna principer. En av dessa är den skadelidandes skyldighet att begränsa en uppkommen skada. Enligt den rättsdogmatiska metoden och ett kritiskt perspektiv med skadeståndsrättens funktion som komplement behandlar framställningen skadebegränsningsskyldighetens innebörd vid utomobligatoriska skadestånd, var gränsen går till jämkning till följd av medvållande samt vilken funktion som skadebegränsningsprincipen har i skadeståndsrätten.

Vid utomobligatoriska skadestånd vid person- och sakskada gäller att skadelidande ansvarar för att begränsa skada som följer efter den initiala skadan samt i övrigt för ren förmögenhetsskada. Det innebär att skadelidande inte aktivt får förvärra sin skada och att det för skadelidande uppstår en handlingsplikt som i alla fall delvis bygger på lojalitet till den som vållat skadan. Vid den initiala skadan är det istället jämkning till följd av medvållande som aktualiseras. I de betydelsefulla rättsfallen NJA 2017 s. 9 och NJA 2017 s. 371, som utförligt behandlar principen, framgår att principerna i viss mån överlappar varandra. Det är ett resultat av att det inte ska uppstå några luckor i skadeståndsrätten.

Skadelidande har dock inte en obegränsad skyldighet att begränsa sin skada. Det åläggs den skadelidande att vidta skäliga åtgärder. När sådana skäliga åtgärder har vidtagits sker bedömningen utifrån det läge där skadelidande befann sig när skadebegränsningsskyldigheten inträdde. Om skäliga åtgärder vidtagits ansvarar skadelidande inte för sådan förlust som uppstår även om en viss åtgärd leder till en värre skada.

Skadebegränsningsplikten har i viss utsträckning en preventiv funktion, som innebär att antalet skador som inträffar begränsas men det sker på bekostnad av den skadeståndsrättsliga reparativa funktionen. Skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada vittnar om att skadeståndsrätten är sammanhängande och uttrycker en allmän önskan att skador ska hållas begränsade.

Förord

Två studenter promenerade genom Lund varpå de bestämde sig för att korsa Lundagård. Väl där träffade de, mitt i parken, på en bekant. Studenterna hälsade på varandra och började prata om den senaste veckans begivenheter. – Det blev en del öl i lördags, sa studenternas bekante.

De tre studenterna fortsatte promenera med olika mål men efter ett tjugotal steg sa den ena studenten till den andra:

- Vad är öl?

Jag vill framför allt tacka min handledare Eva Lindell-Frantz för goda råd och välbehövt pådrivande under arbetes gång. Det är tveksamt om det hade blivit något examensarbete utan hennes hjälp. Det är otvetydigt så att kvalitén hade varit väsentligt sämre utan hjälpen. I övrigt vill jag tillägna det här examensarbetet Vildanden. För tacos, banandräkter, billig öl och sammanhållning.

Lund, den 20 maj 2018,
Anton Ratzmann

Förkortningar

FAL	Försäkringsavtalslag (SFS 2005:104)
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
KöpL	Köplag (SFS 1990:931)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop.	Proposition
SkL	Skadeståndslag (SFS 1972:207)
TR	Tingsrätten

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Det är inte alltid enkelt att hitta rätt bland olika regler i det svenska rättssystemet. Mängden lagar, avgöranden från diverse olika instanser samt, de i Sverige väsentliga, förarbetena når en omfattning som i det närmaste är oöverskådlig. Till de olika rättskällorna kan tilläggas den inbördes prioriteringsordning som utifrån inte nödvändigtvis ter sig självklar. I den här framställningen presenteras ytterligare en aspekt av den svenska rätten. Oskrivna regler eller, det juridiskt mer korrekta, allmänna rättsprinciper som finns att tillämpa inom de flesta rättsområden. I straffrätten beaktas bland annat legalitetsprincipen, avtalsrätten innehåller en avtalsfrihet och, ett exempel som senare kommer att nämnas i den här framställningen, ersättningsrätten har principen om utebliven vinst. I centrum för uppmärksamhet, diskussion och analys i den här framställningen ligger dock den allmänna rättsprincip om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada.¹

Skadebegränsningsplikten kan ibland ses som en variant av de olika jämkningsmöjligheter som finns i svensk ersättningsrätt.² De olika principerna tillämpas dock inte identiskt och fyller delvis olika syften trots att de ibland kan vara förvillande lika. Skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada har en lång historia i den svenska rätten. Rättsfall som behandlar principen finns från så pass tidigt som 1909. Rättspraxis från tidigt 1900-tal lämnar en del i övrigt att önska i fråga om utförliga resonemang och beskrivningar men klart är att en princip som i mångt och mycket liknar den skadebegränsningsskyldighet som kommer att behandlas i den här framställningen tillämpas. NJA 1909 s. 369 är trots den sparsmakade informationen en utmärkt introduktion till och beskrivning av den skadelidandes skyldighet att begränsa skadan. Målet handlar om en tvist om ersättning för skada genom ett hundbett. Majoriteten i Högsta

¹ Skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada beskrivs som en allmän princip i Hellner och Radetzki's *Skadeståndsrätt* s. 386 (se fotnot 10) och som en grundsats i Radetzki's *Skadeståndsberäkning vid sakskada* s. 175 (se fotnot 61). För en generell diskussion och beskrivning av rättsprinciper se avsnitt 1.3.

² Principen kommer att figurera under olika benämningar i framställningen. Det beror dels på att det material som använts för att bygga upp det här arbetet benämner principen olika, dels för att i möjligaste mån undvika ett enformigt och repetitivt språk. De begrepp som huvudsakligen kommer att användas i framställningen är ”skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada”, ”skadebegränsningsplikten”, ”skadebegränsningsskyldigheten” och därmed snarlika uttryck.

domstolen, HD, ansåg det klarlagt att hundägaren genom underlåtenhet att ha uppsikt och kontroll över hunden vållat skada för skadelidande. Det var dock även fallet att den skadelidande ”underlåtit att i tid och innan jämväl annan sjukdom tillstöt söka läkarhjälp”³. Därför reducerades den ersättning som Hovrätten, HovR, tidigare ansett vara rimlig.

I modern tid har skadebegränsningsplikten fört en något tynande tillvaro. Med oregelbundna mellanrum har den dock letat sig fram till både doktrin och HDs avgöranden. Principens exakta innebörd har under lång tid varit diffus och omdiskuterad. Den oklarhet som ibland kan sägas ha förelegat vittnar om att principens tillämpning är en rimlig grund som ämne för en akademisk uppsats. Redan här bör noteras att trots skadebegränsningsskyldighetens relativt dunkla tillvaro så avgjorde HD under 2017 två olika mål, NJA 2017 s. 9 respektive NJA 2017 s. 371, som båda behandlade principen. Att skadebegränsningsplikten så pass nyligen varit uppe för behandling i högsta instans skänker dessutom nyhetsvärde till en diskussion om principen. Tanken är att de frågetecken som tidigare förelåg gällande skadebegränsningspliktens tillämpning, funktion och gräns till liknande juridiska principer i den här framställningen i någon mån kommer att rätas ut.

1.2 Syfte och Frågeställningar

Framställningen syftar till att utreda den i svensk rätt gällande principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada, analysera principens förhållande till jämkning och vilken funktion den har i den utomobligatoriska skadeståndsrätten. Följande frågor är till för att uppfylla syftet och klargöra principen.

- Vad har principen för innebörd vid det utomobligatoriska skadeståndet?
- Var går gränsen mellan jämkning för att skadelidande varit medvållande och skadebegränsningsskyldigheten?
- Vad är principens funktion i skadeståndsrätten?

1.3 Metod och Perspektiv

Den övergripande delen av framställningen syftar till att fastställa gällande rätt. Därför tillämpas i den här uppsatsen den rättsdogmatiska metoden. Det

³ Se NJA 1909 s. 369.

innebär att arbetet utgår ifrån de allmänt accepterade rättskällorna.⁴ Kleineman skriver att det ”Mer konkret handlar [...] om att söka svaren i lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och den rättsdogmatiskt orienterade litteraturen, t.ex. juridiska monografier och uppsatser.”⁵ Tanken är att den analys som bygger på materialet i rättskällorna och är resultatet av en uppsats som skrivits utefter den rättsdogmatiska metoden visar vad som är gällande rätt. En viss inbördes hierarki föreligger bland rättskällorna. Det som lagstiftaren befäst i lag samt rättspraxis åtnjuter särskild auktoritet.⁶ En viss utveckling krävs dock rörande prejudikat.

Avgörande för slutsatsen i den här framställningen är rättspraxis från HD. Den doktrin som utgör materialet till arbetet bygger till stor del på äldre rättspraxis och framförallt NJA 2017 s. 9 samt i mindre utsträckning NJA 2017 s. 371 är väsentliga för den avslutande analysen och i försöket att fastställa vad skadebegränsningsplikten innebär. Därför är det viktigt att notera att rättspraxis från de högsta instanserna inte är bindande i svensk rätt. HD anför i NJA 1994 s. 194 att det i svensk rätt inte finns en absolut skyldighet för underinstanserna att följa avgöranden från HD. Ett prejudikat åtnjuter endast det värde som motsvarar resonemangets hållbarhet. Det innebär att det finns en möjlighet att ignorera ett prejudikat om resonemanget inte anses stämma överens med gällande rätt eller att det i någon del är förlegat.⁷ Även äldre rättspraxis, det vill säga sådan från före 1972, kan dock ha relevans i frågan. Framför allt gäller det vid jämförelse om viss handling är att anse som tillräckligt aktsam eller inte. Det anses inom skadeståndsrätten föreligga ett krav om att rättsskipningen ska vara konsekvent. Det innebär att äldre prejudikat kan ses som bindande om inte de särskilda omständigheterna i fallet skiljer sig i allt för stor utsträckning.⁸

Efter lagar och avgöranden från HD används, som framgått ovan, även förarbeten och doktrin. Uttalanden i propositioner ges ofta stor betydelse men inte formell auktoritet likt lagregler. Doktrin är något av ett specialfall eftersom den vanligtvis inte bär någon form av formell auktoritet.⁹ Kleineman skriver att ”doktrinen [har] endast förmåga att övertyga genom

⁴ Kleineman, Jan, ”Rättsdogmatisk metod” i Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*, Lund 2013 [Kleineman, 2013] s. 21.

⁵ Kleineman, 2013 s. 21.

⁶ Kleineman, 2013 s. 28.

⁷ Westberg, Peter, *Civilrättsskipning*, Stockholm 2013 s. 77.

⁸ Hellner, Jan och Radetzki, Marcus, *Skadeståndsrätt*, Stockholm 2014 [Hellner och Radetzki, 2014] s. 125f.

⁹ Kleineman, 2013 s. 28.

kraften i de argument som framförs¹⁰ och den kan ”tillföra en tyngd inom rättskälleläran enbart genom sin inre giltighet.”¹¹

Det här är visserligen ingen framställning som syftar till att utreda vilken roll principer i allmänhet har i svensk rätt. Några ord ska dock generellt framföras om allmänna rättsprinciper eller, som de också kallas, allmänna rättsgrundsatser. Jareborg försöker i sin artikel *Vad är en princip?*, som finns med i *Festskrift till Åke Frändberg*, förklara sin inställningen till rättsprinciperna. Målet är att ringa in rättsprincipens allmänna begreppsliga innebörd och beskriva den på ett sätt så att den går att tillämpa. Utgångspunkten är att en rättsprincip går att likställa med en rättsregel. Principerna är vanligtvis dock inte fästa i lag av lagstiftaren.¹² ”Om det sker, är syftet att påminna om vissa grundläggande värden eller mål som bör förverkligas på ett visst område.”¹³ En rimlig tolkning är att en princip fyller en liknande funktion även om den inte är uttryckt i en lag. Jareborg sammanfattar sin artikel med att presentera följande slutsats.

”Vad som menas med att en rättsprincip gäller bör nog beskrivas på ett något annat sätt – och det är i så fall detta som gör att det är klagörande och praktiskt att skilja rättsprinciper från andra rättsregler. Jag vill hävda att det som gör att en rättsprincip gäller inom ett rättssystem beror på (1) huruvida den bidrar till att ge uttryck för eller sammanfatta viktiga värderingar eller andra bedömningar, och (2) huruvida den bidrar till att göra systemet värderingsmässigt sammanhängande.”¹⁴

Kleineman skriver att allmänna civilrättsliga principer spelar en stor roll inom civilrättens dispositiva område. Grunden är att förutsebarheten anses viktigare än rättssäkerheten. Det innebär att en skadevällare måste vara förbered på att av domstolarna få nya lösningar på ett visst juridiskt problem. Särskilt om den utomobligatoriska skadeståndsrätten skriver Kleineman att en del av principerna är reglerade i lag medan vissa andra inte är det men fortfarande anses vara tillämplig lag.¹⁵

¹⁰ Kleineman, 2013 s. 28.

¹¹ Kleineman, 2013 s. 35.

¹² Jareborg, Nils, ”Vad är en princip?” i Fogelklou, Anders och Spaak, Torben (red.), *Festskrift till Åke Frändberg*, Uppsala 2003 [Jareborg, 2003] s. 142f.

¹³ Jareborg, 2003 s. 143.

¹⁴ Jareborg, 2003 s. 144.

¹⁵ Kleineman, 2013 s. 22f och 31.

I framställningen tillämpas även ett perspektiv som ämnar kritiskt granska vilken funktion principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada har inom skadeståndsrätten. Det kan närmast anses vara en del av ett rättsfilosofiskt perspektiv. Hellner och Radetzki skriver att ”Med funktioner åsyftas verkningar som ger förklaring till att reglerna anses nyttiga och lämpliga.”¹⁶ Minna Gräns skriver gällande rättsfilosofin att ”Rättsfilosofi studerar rättens begreppsliga, definitionsmässiga eller övriga abstrakta och teoretiska och/eller filosofiska egenskaper”¹⁷ och att ”Generellt kan sägas att rättsfilosofisk forskning fokuserar på rättens ontologiska, epistemologiska och metodologiska egenskaper, grundvalar och yppandeformer.”¹⁸

Det har delvis varit en nödvändighet att lyfta in aspekter från den kontraktuella rätten, dels för att fylla ut principens tillämpningsområde vid utomobligatoriska skadestånd, dels för att principen i flera av de källor som använts behandlar principen utifrån både inom- och utomobligatoriskt skadestånd. Viss försiktighet är därför nödvändigt eftersom den inom- och utomobligatoriska skadeståndsrätten på vissa områden skiljer sig åt. Som ett exempel kan nämnas att 70 § första stycket Köplagen (1990:931), KöpL, behandlas i arbetet och det som diskuterats gällande nämnda regel är behjälpligt utan att principen analyseras i ett köprättsligt sammanhang. Avtalsrätten innehåller en lojalitetsaspekt som inte gäller på samma sätt vid utomobligatoriska skadestånd.¹⁹

1.4 Material

En av de mer utmanande aspekterna med arbetet kring skadebegränsningsplikten är att det finns förhållandevis lite skrivet om principen. Visserligen är principen lagreglerad på vissa ställen i svensk rätt men det är huvudsakligen i avtalsrättsliga lagar. I viss utsträckning förekommer den dock i Skadeståndslagen (SFS 1972:207), SkL. Ett flertal böcker har använts i framställningen där förhoppningen är att de tillsammans ger en heltäckande bild och där flera åsikter ges utrymme. För att beskriva skadeståndsrätten i allmänhet, de olika sorters skadetyper som ska behandlas och skadeståndsrättens olika funktioner har *Skadeståndsrätt* av Hellner och Radetzki huvudsakligen använts. Boken är ett standardverk inom den svenska skadeståndsrätten och används som lärobok på flera,

¹⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 36.

¹⁷ Gräns, Minna, ”Användningen av andra vetenskaper” i Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*, Lund 2013 [Gräns, 2013] s. 426.

¹⁸ Gräns, 2013 s. 426.

¹⁹ Bengtsson, Bertil, Ullman, Harald och Unger, Sven, *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden*, Stockholm 2013 [Bengtsson, Ullman och Unger, 2013] s. 114.

möjligtvis till och med alla, svenska juridiska utbildningar. Den senaste, och nionde, upplagan är från 2014 vilket innebär att vissa delar har haft behov av komplettering av andra verk för att få med bland annat uppdaterad praxis och lagändringar. För att beskriva jämkning vid utomobligatoriska skadestånd och skadebegränsningsplikten har tre olika böcker varit väsentliga. Den första är *Om jämkning av skadestånd* av Bengtsson. Boken används som en referens i, i stort sett, samtliga övriga verk som behandlar skadebegränsningsskyldigheten. Även här bör noteras att den inte är helt uppdaterad enligt gällande rätt i och med att den är utgiven 1982 och viss försiktighet bör därför iakttas. Den andra boken är *Skadeståndsberäkning vid sakskada* av Radetzki som utgavs i en andra upplaga 2012. Radetzki tillägnar ett helt kapitel uppmärksamhet åt skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada. Den tredje boken som ligger till grund för de ovan nämnda avsnitten är Anderssons *Skyddsändamål och Adekvans*. Andersson beskriver skadeståndsrätten ut en något annorlunda synvinkel vilket ger ytterligare nyans. Även Anderssons verk behöver kompletterande verk för att ge en uppdaterad bild av gällande rätt. Tillsammans med några andra framställningar ger Bengtssons, Radetzkis och Anderssons vardera böcker en adekvat grund för diskussion och analys av skadebegränsningsplikten.

Förutom det faktum att doktrin inte är högst prioriterat i rättskällehierarkin finns det ingen för författaren känd bok som är uppdaterad till dags datum. Av dessa två anledningar används även rättspraxis som material i framställningen. Sedan den andra utgåvan av Radetzkis bok har två avgöranden meddelats av HD. De två rättsfallen, NJA 2017 s. 9 och NJA 2017 s. 371, har valts ut av några olika anledningar. De ger en uppdaterad bild av vad HD anser i frågan om skadebegränsningen, de behandlar skadebegränsningsplikten på ett väsentligt mer pedagogiskt och utförligt sätt än vad tidigare rättspraxis med prejudikatvärde gjort och de är, så vitt är känt för författaren, de två enda fall från högsta instans i Sverige och som har relevans för framställningens problem som inte behandlas i vare sig *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, *Om jämkning av skadestånd* eller *Skyddsändamål och Adekvans*.

1.5 Avgränsningar

Som framkommit inledningsvis syftar denna framställning till att utreda vad skadelidande har för skyldighet att begränsa sin skada i utomobligatoriska förhållanden vid skador som avgörs enligt SkL. Det innebär att det i framställningen inte kommer att behandlas hur principen tillämpas vid skadestånd som bygger på avtalsrätten. I vissa fall kommer dock avtalsrätten

att användas som stöd då principen trots allt är tillämplig inom båda områdena.

En viss avgränsning är även rimlig inom det utomobligatoriska skadeståndet. I skadeståndsrätten ersätts skada för en del olika skadetyper som följer av lag och i vissa fall från rättspraxis. Skadestånd för kränkning är i förhållande till skadebegränsningsplikten inte relevant vilket medför att de skadekategorier som behandlas i framställningen är person-, ren förmögenhets- och sakskada. I fråga om jämkning är det jämkning till följd av skadelidandes medverkan i enlighet med 6 kap. 1 § SkL som är aktuell. Det är den sortens jämkning som ligger närmast skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada. För att ge en helhetsbild av jämkningsmöjligheterna, vilket skadebegränsningsplikten möjligtvis kan anses befinna sig inom, kommer dock även andra jämkningsmöjligheter att kort behandlas. Fyra olika funktioner som ligger till grund för skadeståndsrätten har valts ut till det här arbetet. De har valts därför att de anses vara de som i störst utsträckning behandlas i skadeståndsrättslig litteratur och att de i övrigt bär störst relevans. Den avgränsning som varit nödvändig är dock att rättsekonomiska effekter inte behandlas. Det beror på att en rättsekonomisk analys hade krävt ett utrymme som motsvarar ett eget examensarbete och bedömningen har varit att ett sådant perspektiv helt enkelt inte fått plats. Vissa ekonomiska aspekter har dock lyfts in, delvis för att det ingår i de andra funktionerna och delvis för att HD i NJA 2017 s. 9 diskuterar en ekonomisk funktion.

1.6 Forskningsläge

Det föreligger en avsaknad av relevant forskning på ämnet, det vill säga gällande skadebegränsningsplikten, som även har behandlat de två nyare domarna från HD, NJA 2017 s. 9 och NJA 2017 s. 371. Det är därför den redan nämnda *Skadeståndsberäkning vid sakskada* som är mest aktuell av det material som finns tillgängligt. På området figurerar dock ett fåtal framställningar på samma nivå som den här. De har dock andra utgångspunkter, andra avgränsningar och andra frågeställningar.

1.7 Disposition

I framställningen kommer det andra till och med det fjärde kapitlet i stor utsträckning beskriva den relevanta delen av skadeståndsrätten och fungera som en ram vari skadebegränsningsplikten befinner sig inom. Förhoppningen är att den här delen underlättar för läsaren att kunna ta till

sig de senare diskussionerna och slutsatserna. Arbetets andra kapitel inleder med en grundläggande del om hur skadestånd fungerar i svensk rätt samt vad en skada är för något. Det efterföljs av fyra avsnitt som beskriver skadeståndets huvudsakliga funktioner. De är i tur och ordning den reparativa funktionen, den preventiva funktionen, placering av kostnaderna och den riskfördelade funktionen. I det tredje kapitlet behandlas de tre relevanta skadetyperna. Hur principen om skyldighet att begränsa sin skada ska tillämpas är delvis beroende av vilken typ av skada det rör sig om. Därför krävs det ett kapitel som beskriver de olika skadekategorierna. De olika möjligheter som finns att jämka ett skadestånd beskrivs i det fjärde kapitlet. Inledningsvis behandlas jämkningens funktion och därefter SkLs jämningsregler. Huvudsakligt fokus ligger på 6 kap. 1 § SkL.

I det femte kapitlet behandlas skadebegränsningsplikts innebörd. Det sker genom två avsnitt som presenterar en övergripande bild av principen genom lagregler, rättsfallspraxis, förarbeten och doktrin. Därefter följer en mer ingående diskussion av de problem som finns gällande skadebegränsningsskyldighetens innebörd. De avsnitten är, i tur och ordning, skadebegränsningsprincipens ordalydelse och den grundläggande bedömningen, när principen inträder respektive frånträder, vad som krävs, i form av skäliga åtgärder, av den skadelidande och slutligen underlåtenheten och den kausala adekvansen som juridiska problem. I det sjätte kapitlet behandlas gränsen mellan skadebegränsningsplikten och jämkning enligt 6 kap. 1 § SkL.

Det avslutande kapitlet är en analyserande och sammanfattande del. Kapitlet är uppbyggd dels i en del som besvarar frågeställningen, dels en del om allmänna slutsatser. I kapitlet presenteras slutsatsen om hur och när skadebegränsningsplikten kan tillämpas i svensk rätt, var gränsen går till jämkning till följd av medverkan och en del om vad skadebegränsningsplikten fyller för funktion i skadeståndsrätten.

2 Skadeståndets funktioner

2.1 Det utomobligatoriska skadeståndets tillämpning

För att definiera innebörden av skadebegränsningsplikten och för att besvara de frågor som ställts upp i det första kapitlet krävs en viss bakgrund och närmare beskrivning av skadeståndsrätten och hur den tillämpas i Sverige. I det här kapitlet kommer grundläggande regler om skadeståndsrätten och hur den tillämpas att diskuteras och, som grund för ett senare svar om skadebegränsningsskyldighetens funktion, de olika funktioner som skadeståndsrätten som helhet syftar till att bidra med i den svenska rätten att beskrivas. De olika skadekategorierna kommer att beskrivas och diskuteras i det tredje kapitlet.

På en mycket grundläggande nivå innebär skadeståndet att det kan föreligga en rätt till ersättning från den som orsakat skada om det är fråga om skada på någon person, på egendom eller vid en ekonomisk skada.²⁰ Det här kommer till uttryck i 2 kap. 1-2 §§ SkL. Enligt paragraferna ska dels den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada ersätta skadan, dels den som vållar ren förmögenhetsskada genom brott ersätta skadan. Enligt SkL är det även möjligt att få ersättning för kränkning men det ligger utanför den här framställningen. Skadebegreppet, som det ser ut i svensk rätt, utgår från de fyra ovan nämnda skadekategorierna. Radetzki skriver att ”Skadebegreppet kan nämligen sägas utgöra summan av nämnda skadetyper vilket innebär att skada anses ha uppkommit under förutsättning att personskada, sakskada, ren förmögenhetsskada eller kränkning är för handen”²¹. Dessutom kan det följa s.k. följdskador till de fyra nämnda skadorna. Beroende på vilken sorts skada som är aktuell tillämpas delvis olika regler när det ska avgöras om skadestånd ska utgå.²² Ett tydligt exempel, som framgår i de ovan citerade lagreglerna, är att det som huvudregel krävs att ett brott har begåtts för att skadestånd ska utgå för kränkningskada men att motsvarande inte gäller för t.ex. person- eller sakskada. Genom det så kallade Medborgarfallet har HD skapat ytterligare en skadekategori. I NJA 2014 s. 323 introducerades därmed en skadekategori om ideell skada med ersättning utan stöd i lag. I enlighet med 3 kap. 4 § SkL kan sedan den första april 2018 ersättning även utgå genom

²⁰ Bengtsson, Bertil, *Skadeståndsrätt – Några Huvudlinjer*, Stockholm 1994 [Bengtsson, 1994] s. 9.

²¹ Radetzki, Marcus, *Praktisk skadeståndsbedömning*, Lund 2014 [Radetzki, 2014] s. 19.

²² Radetzki, 2014 s. 19f.

att det allmänna överträder rättighet som stadgats i Europakonventionen för mänskliga rättigheter.

En mer ingående beskrivning av och diskussion om skadebegreppet ges av Richard Hager. Av *Värderingsrätt – Särskilt om ersättning och värdering vid expropriation* går att utläsa en möjlig definition. Det ska här påpekas att avhandlingen behandlar värderingsrätten som helhet. Det förtar dock inte diskussionens värde då begreppet skada analyseras i allmänna utomobligatoriska termer. Begreppet skada avser ”rent allmänt att en ofördelaktig effekt inträffat.”²³ Vidare tillämpas den s.k. differensläran för att belysa en skadas omfattning. Differensläran används ofta för att visa hur stor, eller liten, en skada är i monetära termer men kan även tillämpas i en allmän diskussion om skadebegreppet. Differensläran stipulerar att en skada är skillnaden mellan hur ”ett händelseförlopp utvecklats på ett sätt, som medfört en ofördelaktig avvikelse från hur händelseförloppet, utan den aktuella orsakade faktorn hade gestaltat sig.”²⁴

I praktisk tillämpning är frågan om skada har åsamkats person, egendom eller att ekonomisk sådan uppstått oftast inte ett stort problem att bevisa.²⁵ Som huvudregel faller det på den skadelidande att visa (styrka) att så skett. Svårare är vanligen att bevisa att t.ex. orsakssamband föreligger eller hur skadan ska värderas. Enligt Agell är en grundtanke i skadeståndsrätten ”att den skadelidande – som antages ha bevisbördan för ett orsakssamband mellan ansvarig faktor och skadan – i praktiken åtnjuter någon form av bevislättning beträffande sambandets existens.”²⁶ Bevislättningar föreligger i svensk rätt vanligen för att, vid rättsfakta som är svåra att styrka, den materiella rätten ska vara möjlig att tillämpa.²⁷ Den här delen om den praktiska tillämpningen visar de två saker som i det närmaste ska diskuteras. I nästkommande kapitel kommer de olika skadorna att behandlas. I det här kapitlet kommer emellertid först skadeståndets funktion att diskuteras.

²³ Hager, Richard, *Värderingsrätt: särskilt om ersättning och värdering vid expropriation*, Diss. Stockholm : Tekn. högsk., Stockholm, 1998 [Hager, 1998] s. 201.

²⁴ Hager, 1998 s. 201f.

²⁵ Jämför här med vad Hager skriver om att skada i sin essens är en ofördelaktig inträffad effekt.

²⁶ Agell, Anders, ”Orsakssamband och beviskrav i skadeståndsrätten”, i Agell, Anders, *Familjerätt, skadeståndsrätt och annan förmögenhetsrätt: valda skrifter*, Uppsala 1993 [Agell, 1993] s. 159.

²⁷ Agell, 1993 s. 159.

2.2 Skadeståndets grundläggande funktioner

Utgångspunkten gällande skadeståndets funktion är att ersättningen syftar till att den som lidit skada, som huvudregel ska av den som vållat skada, försättas i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat.²⁸ Det är en mycket förenklad förklaring som kräver utförligare beskrivning. Bengtsson anför att det finns några huvudtankar gällande skadeståndets allmänna funktion. Den ersättning som utgör skadeståndet har en reparerande funktion och en preventiv funktion som i någon mån fungerar som en riskfördelare.²⁹ Det går att identifiera några ytterligare funktioner. Hellner och Radetzki nämner den pulveriserande effekten och fördelningen av kostnader som skadeståndet innebär, vilka kommer att behandlas nedan.³⁰

Det är tydligt att skadeståndet är tänkt att uppfylla flera funktioner. Oundvikligen förhåller det sig även så att funktionerna både hänger samman med varandra och står i konflikt med varandra. Hellner och Radetzki framhåller att på grund av det stora område som det utomobligatoriska skadeståndet omfattar är det troligtvis så att verkningarna inte är lika i samtliga fall. Sett över tid har skadeståndet och synen på det samma förändrats och utvecklats. Tidigare låg fokus på att skadeståndet skulle återupprätta rättvisa med hjälp av culparegeln. Hellner och Radetzki skriver att

”Skadeståndet uppfattades som en rättvis reaktion mot en begången orätt. Liksom straffrättslig skuld medför skyldighet att undergå straff, medför civilrättslig skuld skyldighet att betala skadestånd. För många jurister hade och har en sådan regel ett så klart stöd i rättskänsla och moraluppfattning att ingen ytterligare motivering är nödvändig.”³¹

Utvecklingen har dock gått från att endast utgå från culparegeln till att även strikt ansvar ska gälla för viss farlig verksamhet.³²

Hellner och Radetzki beskriver den moderna svenska diskussionen om skadeståndets funktion i *Skadeståndsrätt*. Författarna skildrar en splittrad och oenig diskussion men kan ändå presentera några huvudlinjer. En

²⁸ Hellner och Radetzki, 2014 s. 23.

²⁹ Bengtsson, 1994 s. 13.

³⁰ Hellner och Radetzki, 2014 s. 37ff.

³¹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 43.

³² Hellner och Radetzki, 2014 s. 43.

väsentlig skillnad mot äldre diskussioner är att försäkringen idag har en mer central plats. För personskada finns t.ex. socialförsäkringen. Enligt Hellner och Radetzki är den grundläggande frågan vilken av skadelidandes och skadevållarens intresse som väger tyngst. Det finns här två huvudsakliga sätt att se på saken. Å ena sidan ska det räcka med culpabedömningen och det strikta ansvaret. De argument som framhålls är att culpabedömningen har använts under en, i det närmaste, oöverskådlig tid och att det finns en rimlighet i att den som framkallar fara för annan bör ha ett strikt ansvar. Den andra sidan lyfter fram den ekonomiska effektiviteten och transaktionskostnadernas påverkan. Hellner och Radetzki anser att strävan efter att hålla transaktionskostnaderna låga starkt har påverkat den svenska utvecklingen på skadeståndsrättens område. Det har varit önskvärt att den skadelidande hellre än t.ex. advokater eller andra juridiska rådgivare bör erhålla de tillgängliga ekonomiska medlen. Trots den dragkamp som beskrivs ovan ska inte rent sociala hänsyn förbises. Hellner och Radetzki skriver att

”Även skadeståndsrätten anses ha som ett viktigt syfte att tillgodose de sämst ställda i samhället, särskilt om detta kan ske utan ekonomiska skadeverkningar, kanske till och med om det leder till minskad ekonomisk effektivitet. Så till vida har ett socialrättsligt tänkande trängt in också i skadeståndsrätten.”³³

Den sociala hänsyn som nämns ovan är inte minst tydlig i Trafikskadelagen (SFS 1975:1410).³⁴

2.3 Den reparativa funktionen

Skadeståndet har en funktion som syftar till att skydda en eventuell skadelidande från att lida sådan skada. Bertil Bengtsson skriver att ”skadeståndet helt naturligt [skall] skydda den enskilde mot skada som kan drabba honom, hans egendom och hans förmögenhet”³⁵. I praktiken innebär det att den skadelidande erhåller ekonomiska medel som motsvarar skadans storlek. Den reparativa funktionen utgår från att det finns en skadelidande och en skadevållare som ska ersätta skadan. Säkerheten i samhället tryggas av att skadelidande är medveten om möjligheten att bli ersatt. Hellner och Radetzki är dock något tveksamma till vilken effekt den reparativa effekten har i praktiken. De skriver att den reparativa funktionen

³³ Hellner och Radetzki, 2014 s. 53.

³⁴ Hellner och Radetzki 2014 s. 46-56.

³⁵ Bengtsson, 1994 s. 13.

”kan bidra till den allmänna känslan av trygghet att veta att det finns rätt till ersättning för det fall att skada skulle inträffa. Vi måste dock medge att tryggheten är ganska begränsad. Vi har ingen säkerhet för att de skador som inträffar är sådana som ger upphov till skadestånd, och många omständigheter kan hindra att den skadelidande faktiskt utfår det skadestånd vartill han är berättigad.”³⁶

En omständighet som dessutom inte beaktas är att det ofta föreligger en försäkring. Ett möjligt exempel är här om en vara åsamkas någon form av skada under en pågående transport. I de flesta standardavtal såväl som vid transportköp enligt gällande köprättsliga regler är det köparen som står risken.³⁷ Något förenklat blir det då köparens försäkringsbolag som får ersätta skadan och som får en regressrätt enligt reglerna i skadeståndsrätten. Hellner och Radetzki skriver att ”Man skulle kanske vilja säga, att det då utgör en ersättning icke för den omedelbart skadelidandes förlust men för försäkringsbolagets förlust. Ett sådant betraktelsesätt överensstämmer dock inte med rättsreglernas innehåll. Dessa ger försäkringsbolaget rätt att inträda i den skadelidandes rätt till skadestånd.”³⁸ Vad som ovan anförts innebär att den reparativa funktionen onekligen fyller en grundläggande funktion men att det i viss utsträckning går att ifrågasätta effektiviteten.³⁹

2.4 Den preventiva funktionen

Inom straffrätten diskuteras ofta vilken preventiv effekt som ett visst straff har. Även skadeståndsrätten anses ha en preventiv funktion. Bertil Bengtsson beskriver den preventiva funktionen som ”hotet att bli skadeståndsskyldig bidrar till att göra folk aktsammare, uppfostrar till hänsyn och kommer företag och andra att lägga ned kostnader på att undvika skador som de annars skulle få betala.”⁴⁰ Det finns en intressant distinktion mellan dels den individualpreventiva effekten, dels den allmänpreventiva effekten. Den förra anses ofta vara liten medan den senare mycket väl kan vara relevant. Det har förts fram att skadeståndets viktigaste funktion inte är att ersättning ska utgå i de fall skada faktiskt inträffar utan

³⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 36f.

³⁷ Se 7 § KöpL ”Om varan i annat fall skall transporteras till köparen och annat inte följer av en leveransklausul eller av avtalet i övrigt, sker avlämnandet när varan överlämnas till den transportör som har åtagit sig transporten från avsändningsorten.”; Som tidigare nämns i metoddelen är det här ett exempel när principer i den kontraktuella skadeståndsrätten även kan belysa situationen i den utomobligatoriska skadeståndsrätten.

³⁸ Hellner och Radetzki, 2014 s. 37.

³⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 36f.

⁴⁰ Bengtsson, 1994 s. 13.

begränsa de gånger skada överhuvudtaget riskerar att uppstå. I och med att det finns en risk för att tvingas utge ersättning vid vårdslöst handlande är de flesta personer medvetna om den risk som ett handlande för med sig och att det därmed bör undvikas.⁴¹ Till den preventiva funktionens nackdel ligger dock att, som Hellner och Radetzki uttrycker det, ”skadeståndets preventiva effekt stöder sig väsentligen på obevisade uttalanden [och] att vi över huvud inte vet mycket om vad som påverkar aktsamheten, och alldeles särskilt gäller detta skadeståndets roll.”⁴² Osäkerheten kring effekten förstärks också i och med att det i många fall finns en försäkring. Den innebär att det är försäkringsbolaget som får stå för försäkringstagarens försummelse och den preventiva effekten därmed mildras. En möjlig invändning är dock att självrisk vanligtvis utgår och att försäkringspremien ofta påverkas av antalet anmälda skador och den enskildes skadehistorik.⁴³

Det finns även en ekonomisk aspekt av den preventiva effekten. Tanken är att det med skadeståndet skapas incitament som styr vilka val och vilken risk som tas av en enskild. Hellner och Radetzki exemplifierar den ekonomiska effekten med en ung man som väljer att köpa en bil istället för en motorcykel eftersom det kostar mer att ha en trafikförsäkring för motorcykeln än för bilen. Tanken är att han då väljer det alternativ som har lägst risk. Precis som med preventionen som helhet föreligger det dock en brist på empiriska bevis.⁴⁴ Hellner och Radetzki sammanfattar diskussion med att konstatera att ”Även om det är ovisst om skadeståndsansvaret generellt har en preventiv verkan, finns det otvivelaktigt situationer i vilka skadeståndsansvaret verkar stimulerande till aktsamhet.”⁴⁵

2.5 Placering av kostnaderna

Hellner och Radetzki behandlar placering av kostnader som en grundläggande funktion, och det har därför, som framgår i avsnitt 1.5, ansetts vara relevant att analysera i förhållande till skadebegränsningsskyldigheten. I vissa fall har lagstiftaren valt att placera kostnaden för skador på vissa enskilda grupper eller kollektiv snarare än en enskild person. Att den skadelidande blir ersatt innebär inte att skadan, från samhällets synvinkel, försvinner. Det är trots allt någon eller några som måste ersätta skadan. Det här är synligt på flera olika ställen i den svenska rätten. Ett av de mer uppenbara exemplen är bilägarkollektivet som ersätter

⁴¹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 39.

⁴² Hellner och Radetzki, 2014 s. 40.

⁴³ Bengtsson, 1994 s. 13; Hellner och Radetzki, 2014 s. 39ff.

⁴⁴ Hellner och Radetzki, 2014 s. 40ff.

⁴⁵ Hellner och Radetzki, 2014 s. 41.

den enskilde fotgängaren som blivit påkörd i trafiken. Om det uppstår brand i ett hus är det vanligtvis ett försäkringsbolag och i längden ett försäkringskollektiv som får ta kostnaden framför den enskilde. Att kostnaden placeras på en grupp som har betalat försäkringspremier är intressant kanske framför allt eftersom det inte alltid finns en skadevållare vid brand i ett hus. En husägare kan drabbas av sådan skada genom att blixten slår ner och det är i samtliga skadefall möjligt att någon skadevållare inte kan hittas och hållas ansvarig. I skärningspunkten mellan skadeståndsrätt och miljö rätt går det även att nämna att placeringen av kostnaderna är en grundläggande funktion vid farlig verksamhet. Sådan farlig verksamhet finns reglerad i ett flertal lagar i den svenska rätten. Det klassiska exemplet är annars vanligtvis att staten har ett strikt ansvar för farliga militärövningar. Här syns även andra av skadeståndsrättens funktioner men det är tydligt att tanken är att den som bedriver farlig verksamhet accepterar att kostnaden för vad som kan gå fel placeras på vederbörande. Funktionen får dock inte alltid effekt. Det kan sägas att en svaghet, som även finns i skadeståndsrätten som helhet, är att ersättningen inte alltid betalas, t.ex. för att en skadevållare inte har möjlighet att göra det.⁴⁶

2.6 Den riskfördelade funktionen

Precis som vid den preventiva funktionen behandlar Hellner och Radetzki den riskfördelade funktionen som en grundläggande funktion i skadeståndsrätten och den har därför på samma sätt ansetts vara relevant i förhållande till skadebegränsningsprincipen. Även här har försäkringen en central plats. Tanken är, enligt Bengtsson, att ”om man lägger ett strängt ansvar på en viss kategori av personer eller företag och dessa har ansvarsförsäkring, slås förlusten med försäkringens hjälp ut på ett stort kollektiv och kommer inte att ruinera någon enskild.”⁴⁷ Det här kan även benämnas som en effekt där kostnaderna pulveriseras. Hellner och Radetzki framför att

”Typiskt för all försäkring är att den ovissa risken att någon gång lida en stor förlust förvandlas till en jämn kostnad för försäkringspremier. Den förlust som uppstår i ett särskilt fall fördelas på alla dem som erlägger premier och den blir därigenom lättare att bära. Samma funktion kan skadeståndet fylla. I enklaste form sker detta när skadeståndsskyldigheten

⁴⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 37f; Bengtsson, Bertil, *Skadestånd för miljöskada*, Stockholm 2011 [Bengtsson, 2011] s. 16.

⁴⁷ Bengtsson, 1994 s. 14.

medför att förlusten blir ersatt av en kapitalstark organisation, till exempel staten som slår ut den på skattebetalarna, eller ett storföretag för vilket skadeståndsskyldigheten för de skador som företaget nödgas gottgöra utgör en jämn kostnad.”⁴⁸

Det finns dock flera situationer där pulveriseringen inte inträffar. Exempel är i det fallet där det finns en enskild skadevållare som inte uppburit försäkring eller där en ansvarsförsäkring har ett tak på möjlig ersättning. Genomgående för de effekter som tagits upp i det här kapitlet är att de tydligt påverkas av försäkringar och att de inte är heltäckande. Det innebär att de måste ses som delar av en helhet och att ett kritiskt förhållningssätt alltid måste iakttas.⁴⁹

⁴⁸ Hellner och Radetzki, 2014 s. 38f.

⁴⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 38f.

3 Ersättning för skada

3.1 Övergripande om skadeståndsrätten

Som framgår av avsnittet om avgränsningar är det tre skadekategorier som kommer att behandlas i den här framställningen. De tre skadekategorierna är personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada. Beroende på skadekategori så tillämpas skadebegränsningsplikten något annorlunda. Hur den tillämpas kommer dock att behandlas i de nästkommande kapitlen. Det här kapitlet syftar till att underlätta förståelsen för den senare analysen. Att behandla skadekategorierna inbegriper att redogöra för hur skadekategorierna definieras och avgränsas, hur ersättningen fastställs och vad som krävs för att ersättning ska utgå.

Ren förmögenhetsskada regleras på flera håll i den svenska rätten, t.ex. finns den reglerad i Miljöbalkens (SFS 1998:808) 32 kap. I SkL regleras ren förmögenhetsskada i 2 kap. 2 § och förutsätter som huvudregel att brott varit begånget. Till huvudregeln följer en del undantag som kommer att behandlas senare i framställningen. Personskada och sakskada regleras i 2 kap. 1 § SkL. Systematiken i 2 kap. 1 § SkL är, något förenklat, uppbyggd kring att det krävs en viss form av skada, att skadan vållats av någon, att vederbörande handlat oaktsamt eller med uppsåt och att det föreligger ett orsakssamband mellan handlingen och skadan (ofta benämnt adekvat kausalitet). Att en skada vållas inbegriper både handlande och underlåtenhet. I SkL innebär det, från en objektiv synvinkel, ett handlande som avviker från vad som anses riktigt. Vållandet är ett uttryck för det subjektiva rekvirit som krävs för skadeståndsskyldighet. I 2 kap. 1 § SkL preciseras att för att vållanderekviritet ska vara uppfyllt krävs uppsåt eller oaktsamhet. I 3 kap. 1 § SkL stadgas istället att fel eller försummelse krävs för skadeståndsskyldighet.⁵⁰

Vid person- och sakskada krävs inte uppsåt för rätt till kompensation utan det är tillräckligt med oaktsamhet. Onekligen är det av större intresse att undersöka oaktsamheten och det är den som tillägnas mest tankekraft i skadeståndsrättsliga sammanhang. Ett stort antal omständigheter beaktas vid avgörande om den som vållat skada genom oaktsamhet istället borde ha handlat på något annat sätt.⁵¹ Tanken vid culpabedömningen är att ”finna en

⁵⁰ Bengtsson, Bertil och Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen: En kommentar*, (den 1 mars 2018, sjätte upplagan, Zeteo, www.zeteo.nj.se), [Bengtsson och Strömbäck, 2018] kommentar till 2 kap. 1 §, under 2:1.1 och 2:1.2.; Hellner och Radetzki, 2014 s. 121.

⁵¹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 122.

standard med vilken man kan jämföra det handlande som förekommit.”⁵² Historiskt sett har oaktsamheten avgjorts genom att jämföra handlandet med det som kännetecknas av en bonus pater familia. I mera moderna diskussioner har standarden med den goda familjefadern i stort sett övergivits. Det är istället i en jämförelse med huvudsakligen lagregler och prejudikat som det går att avgöra om någon handlat oaktsamt. Vid avsaknad av relevanta lagregler eller domstolspraxis kan en fri bedömning genomföras. Kraven på aktsamhet i en viss situation avgörs då utefter vilken risk för skada som föreligger, den sannolika skadans storlek och vilken möjlighet som finns för att förhindra att skadan inträffar. Ibland används även en fjärde faktor, om huruvida den handlande har möjlighet att inse risken för skadan. Det finns även fall där det krävs grov vårdslöshet för att ansvar ska föreligga. Det gäller t.ex. vid jämkning, något som kommer att behandlas senare i den här framställningen.⁵³

Det oaktsamma handlandet ska ha orsakat skadan för skadeståndsansvar. Även när det är fråga om strikt ansvar är principen om adekvat kausalitet tillämplig. Hellner och Radetzki skriver att ”Det typiska orsaksförloppet utmärker sig för att dels skadan uppstått genom att en händelse enligt naturens ordning eller samhällets inrättande drar med sig en annan händelse, dels också skadan inte skulle ha inträffat om inte denna händelse hade inträffat.”⁵⁴ Att kausaliteten även behöver vara adekvat innebär att en handling som varit obetydlig inte uppfyller kraven. Det vill säga att inte alla handlingar som leder fram till en skada uppfyller adekvanskravet.⁵⁵ I Hellner och Radetzki's ord innebär det att ”Det förutsätts då att skadan har orsakats inte bara enligt naturens och samhällets beskaffenhet utan också genom ett händelseförlopp som var någorlunda normalt och påräkneligt.”⁵⁶ I de tre närmast följande delarna kommer de relevanta skadekategorierna att behandlas.

3.2 Personskada

Det framgår förhållandevis tydligt vad som menas med personskada redan genom att se till skadekategoriens ordalydelse. En personskada ligger för handen när fysiska eller psykiska skador uppkommer på människokroppen. Det kan vara för ögat mer uppenbara fysiska skador så som ett brutet ben, blåttiror och utslagna tänder eller utseendemässigt mindre iögonfallande

⁵² Hellner och Radetzki, 2014 s. 122.

⁵³ Hellner och Radetzki, 2014 s. 122f, 128f och 142.

⁵⁴ Hellner och Radetzki, 2014 s. 185

⁵⁵ Hellner och Radetzki, 2014 s. 184ff.

⁵⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 187.

skador så som depressioner eller chocktillstånd.⁵⁷ Tillkommer gör även ekonomiska s.k. följdskador till de ovan nämnda exemplen.⁵⁸

Följdskador till personskador framgår i 5 kap. 1 § SkL. Paragrafens första stycke ger den som lidit personskada rätt till ersättning för sjukvårdskostnader och andra kostnader för den skadelidande, inbegripet skälig kompensation till den som står den skadelidande särskilt nära, inkomstförlust, samt fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan. De två första punkterna i 5 kap. 1 § första stycket SkL kallas även för ekonomisk skada. Utgifter som täcks enligt första punkten måste ha varit nödvändiga. Sjukvårdskostnader ersätts ofta på andra sätt än genom skadestånd och beloppen är sällan svåra att bestämma eftersom det oftast föreligger ett kvitto för att styrka utgiften. Inkomstförlusten är svårare att uppskatta. Ersättningen består dels av en beräkning av inkomstförlust för förfluten tid, dels en mer abstrakt uppskattning av framtida inkomst som förloras i och med skadan.⁵⁹ Hellner och Radetzki skriver att ”I huvudsak kommer den konkreta bedömningen att motsvara tiden för akut sjukdomstillstånd, medan den abstrakta bedömningen motsvarar den bestående invaliditeten.”⁶⁰ Den tredje punkten, som ger ersättning för sveda och värk respektive lyte eller annat stadigvarande men, kallas även för ideell skada. Sveda och värk är, som lagtexten indikerar, lidande av övergående natur. Det innebär att ersättning kan sägas utgå för den akuta sjukdomstiden.⁶¹ Ersättning för lyte och annat stadigvarande men ”avser bestående besvär och utges för tid motsvarande invaliditet.”⁶² Både för sveda och värk samt lyte och annat stadigvarande men bestäms ersättningen i enlighet med tabeller och schabloner som tagits fram av Trafikskadenämnden. Tabellerna följs i stor utsträckning av domstolarna, även om de naturligtvis kan göra avsteg om de finner så lämpligt.⁶³

⁵⁷ Hellner och Radetzki, 2014 s. 98f.

⁵⁸ Radetzki, Marcus, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, Stockholm 2012 [Radetzki, 2012] s. 20.

⁵⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 347 och 351.

⁶⁰ Hellner och Radetzki, 2014 s. 351.

⁶¹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 362.

⁶² Hellner och Radetzki, 2014 s. 362.

⁶³ Hellner och Radetzki, 2014 s. 363 och 370.

3.3 Sakskada

Det uppstår föga svårigheter att skilja sakskada från personskada. Distinktionen mellan sakskada och ren förmögenhetsskada är dock svårare att avgöra. Utgångspunkten är att en sakskada är aktuell när fast egendom eller lösa föremål fått en fysisk skada. Vanliga exempel är saker som blivit sönderslagna, repade eller nerbrunna. Nydrén behandlar sakskada i en artikel om sakskadans förhållande till ansvarsförsäkring. För att kunna definiera begreppet sakskada som det används i skadeståndsrätten måste definitionen svara på och omfatta tre frågor. Första frågan är när en sakskada ska anses föreligga, den andra frågan är under vilka förutsättningar som skadeståndsansvar inträder och den tredje frågan som kräver svar är vem som har rätt till sådant skadestånd.⁶⁴

”Sakskada synes således i princip föreligga med avseende på fysisk egendom, som till sin egen karaktär eller genom yttre åtgärder är individualiserad, för den som äger eller har en från ägaren härledd, mot honom gällande ensamrätt att använda egendomen på visst sätt och under viss tid, då möjligheten att nyttja egendomen går förlorad, antingen på grund av fysisk påverkan på egendomen eller på grund av någon annan händelse, som direkt leder till förlusten av möjlighet att använda egendomen, när denna möjlighet inte kan återställas med relativt enkla medel och inom relativt kort tid.”⁶⁵

Hellner och Radetzki tar upp några mer specifika situationer som belyser gränsen mellan sakskada och ren förmögenhetsskada. Stöld räknas till sakskada, likaså betäckningsskador på t.ex. ston eller tikar. Än mer rena gränsfall är förskingring. Förskingring av pengar är en ren förmögenhetsskada även om det rör sig om kontanta medel. Författarna lutar åt att samma sak gäller även om det är annan egendom än pengar. Enligt NJA 1993 s. 753 anses i Sverige rubbade fornlämningar vara sakskada. Det även om handlingen skedde på fastighetsägarens egna mark. I NJA 2004 s. 566 har Vägverket inte ansetts berättigat till trafikskadeersättning för sådana kostnader som uppstått för att åtgärda drivmedel på vägbanan efter en trafikolycka. Den för framställningen relevanta delfrågan var om det rörde sig om en sakskada eller en ren förmögenhetsskada.⁶⁶ HD skriver att

⁶⁴ Nydrén, Birger, *Till fråga om sakskada* i Andersson m.fl. (red.), *Uppsatser om skadeståndsansvar och ansvarsförsäkring*, Stockholm 2012 [Nydrén, 2012] s. 186.

⁶⁵ Nydrén, 2012 s. 207.

⁶⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 100

”utsläpp av drivmedel och andra oljeprodukter kan innebära att mark förorenas på ett sådant sätt att det uppkommer en sakskada är klart. Detta innebär dock inte [...] att varje utsläpp innefattar en sakskada. Om ett utsläpp är av så begränsad omfattning att det inte förorsakar något egentligt men kan någon sakskada inte anses ha uppkommit. Detsamma gäller om de negativa effekterna av ett utsläpp inte är så begränsade men kan undanröjas genom obetydliga åtgärder.”⁶⁷

Uttalandet stämmer väl överens med Nydréns ”då möjligheten att nyttja egendomen går förlorad, antingen på grund av fysisk påverkan på egendomen eller på grund av någon annan händelse, som direkt leder till förlusten av möjlighet att använda egendomen, när denna möjlighet inte kan återställas med relativt enkla medel och inom relativt kort tid”⁶⁸.

Ersättningen för sakskada utgår i enlighet med 5 kap. 7 § SkL. Regeln stadgar att skadestånd med anledning av sakskada omfattar ersättning för sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning, annan kostnad till följd av skadan, inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet. Första punkten är ett tydligt uttryck för skadeståndets reparativa funktion, det vill säga att återställa den skadade egendomen till situationen före skadan. Det sker enklast genom att reparera egendomen eller, om reparation av egendomen inte är möjlig, att ersätta skadans värde med hänsyn till tidigare värdeminskning.⁶⁹ Den andra punkten ersätter annan kostnad till följd av skadan. Det kan t.ex. gälla värdering av egendomen om så behövs.⁷⁰ Den tredje punkten behandlar inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet. Inkomstförlusten kan vara förlorad arbetsinkomst eller förlorad annan inkomst som inte är från yrkesverksamhet.⁷¹ I förarbetena till SkL exemplifieras förlust av arbetsförtjänst med ”en arbetstagare, som skall hålla egna arbetsredskap, får sin arbetsinkomst minskad till följd av att redskapen skadas och blir obrukbara”⁷² och förlust av icke-yrkesmässig inkomst med om ”en villaägare hyr ut ett enstaka rum, är han i princip berättigad till ersättning för förlust av hyresinkomsten, om fastigheten brinner ner under sådana omständigheter att annan person är skadeståndsskyldig med anledning av branden.”⁷³ Ersättning för intrång i näringsverksamhet innebär ”förluster som en näringsidkare lider när egendom som han använder i sin

⁶⁷Se NJA 2004 s. 566.

⁶⁸Nydrén, 2012 s. 207.

⁶⁹Radetzki, 2012 s. 23f.

⁷⁰Radetzki, 2012 s. 24.

⁷¹Radetzki, 2012 s. 30.

⁷²Prop. 1972:5 s. 581.

⁷³Prop. 1972:5 s. 581.

näringsverksamhet skadas och han till följd därav lider ekonomiskt intrång i verksamheten, t, ex, i form av driftsavbrott i en industriell rörelse.”⁷⁴

3.4 Ren förmögenhetsskada

Vid ren förmögenhetsskada är det viktigt att komma ihåg distinktionen mellan vad som å ena sidan utgör ren förmögenhetsskada och å andra sidan när ersättning för sådan skada ska utgå. Enligt 1 kap. 2 § SkL avses sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att någon lider person- eller sakskada.⁷⁵ Som ren förmögenhetsskada kan räknas att någon får ökade utgifter utan motsvarande nytta och, enligt Hellner och Radetzki, att den ”som blir utsatt för bedrägeri satsar sina pengar på värdelösa föremål eller i ett värdelöst företag.”⁷⁶ Det finns dock flertalet fall där det är tillåtet att åsamka någon en ren förmögenhetsskada. Om ett företag blir utkonkurrerat av ett annat företag har det lidit en ren förmögenhetsskada men har ändå inte rätt att få ersättning, förutsatt att det varit en tillåten konkurrenssituation. För att skadestånd ska utgå krävs det som huvudregel, enligt 2 kap. 2 § SkL, att skadan vållats genom brott. Regeln har ett antal undantag.⁷⁷ Mest utmärkande av dessa är att ren förmögenhetsskada ersätts enligt avtalsrätten när skadan åsamkats en medkontrahent.⁷⁸ I 3 kap. 2 § SkL kan stat eller kommun tvingas ersätta en ren förmögenhetsskada som uppkommit genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning där stat eller kommun ansvarar. Enligt 3 kap. 3 § SkL omfattas även de fall där stat eller kommun genom fel eller försummelse lämnar felaktiga upplysningar, om det finns särskilda skäl. Även utanför SkL finns ett antal undantag t.ex. 3 kap. 25 § Konkurrenslagen (SFS 2008:579) eller 8 § lag (SFS 1990:409) om skydd för företagshemligheter.⁷⁹

⁷⁴ Prop. 1972:5 s. 580.

⁷⁵ Hellner och Radetzki, 2014 s. 61.

⁷⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 61.

⁷⁷ Hellner och Radetzki, 2014 s. 62f och 66ff.

⁷⁸ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 2 kap. 2 §, under 2:2.1.

⁷⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 62f och 66ff.

4 Jämkning av skadestånd

4.1 Allmänt om jämkning och dess funktion

En del av boken *Skadeståndsberäkning vid sakskada* av Radetzki behandlar skadelidandes skyldighet att begränsa skadan. Beskrivningen utgår från likheten mellan skadebegränsningsplikten för den skadelidande och jämkning av skadestånd. Bengtsson skriver att en diskussion förs om att jämkning enligt medvållandereglerna ska användas framför skadebegränsningsprincipen.⁸⁰ Likheten utgår i huvudsak ifrån att skadelidande kan få ersättningen nedsatt beroende på de åtgärder som vidtagits, eller inte vidtagits. En märkbar skillnad är hur ersättningen bestäms. Vid jämkning till följd av medvållande kan ersättningen sättas ner enligt vad som är skäligt medan huvudregeln för ersättning enligt principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada är att ersättningen kan sättas ner i sådan grad som skadelidande inte begränsat sin skada.⁸¹ För att längre fram i framställningen kunna behandla och diskutera skadelidandes skyldighet att begränsa skadan krävs därför att principen om möjligheten att jämka skadeståndet behandlas.⁸²

Möjligheten att jämka ett skadestånd finns huvudsakligen reglerad i två paragrafer i SkL. Den allmänna regeln om jämkning vid medverkan finns i 6 kap. 1 § SkL. Möjlighet att jämka ersättning följer även av 6 kap. 2 § SkL. Därutöver finns det även regler i andra lagar, t.ex. 10 § Produktansvarslagen (SFS 1992:18) och 12 § Trafikskadelagen (SFS 1975:1410). Bengtsson och Strömbäck beskriver det här som en viktig inskränkning i rätten till skadestånd för den skadelidande. Enligt författarna gör jämkning vid medvållande en avsevärd skillnad i praktiken.⁸³ Jämkningsregeln ”gäller både om skadeståndsansvaret grundas på eget vållande och när någon svarar för annans vållande enligt [SkL] 3:1 eller 3:2.”⁸⁴ Regeln gäller dock inte bara vid culperegeln utan tillämpas även ”i de allra flesta fall när skadeståndsskyldighet gäller oberoende av vållande (strikt ansvar) liksom vid ersättning enligt trafikskadelagen”⁸⁵. Jämkningsreglerna blir tillämpliga

⁸⁰ Bengtsson, Bertil, *Om jämkning av skadestånd*, Stockholm 1982 [Bengtsson, 1982] s. 57.

⁸¹ Skälighet har dock betydelse vid tillämpning av vardera princip. Det behandlas mer ingående i avsnitt 5.5.

⁸² Radetzki, 2012 s. 175f.

⁸³ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.1.

⁸⁴ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.1.

⁸⁵ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.1.

när det finns en hänvisning i en annan lag om att skadeståndet ska bestämmas efter reglerna i SkL. Enligt Hellner och Radetzki är det vanligt att hänvisning sker specifikt till 6 kap. 1 § SkL.⁸⁶ I det här kapitlet kommer huvudsakligen jämkning på grund av medvållande, det vill säga 6 kap. 1 § SkL, att behandlas. Det beror på att den regeln i större utsträckning relaterar till skadebegränsningsplikten.

Före den större diskussionen om jämningsreglerna följer här först en kort beskrivning av reglernas funktioner för att se var de befinner sig i den helhet som är skadeståndsrätten. Precis som i de flesta diskussioner om skadeståndets funktioner är det i huvudsak ett teoretiskt resonemang. Det beror på avsaknad av forskning kring funktionens praktiska effekt och i längden svårigheten att utföra den forskningen.⁸⁷ Grönfors skriver angående den preventiva funktionen att ”Risken att helt eller delvis förlora rätten till ersättning torde kunna i stort sett påverka människor så, att de iakttar större försiktighet. Jämkningsreglerna synes därvid ha möjlighet att verka preventivt i samtliga nyss nämnda avseenden, nämligen avskräckande, uppmuntrande till säkerhetsåtgärder, vanebildande och moralbindande.”⁸⁸ Hellner och Radetzki anför dock att jämkning på grund av medverkan från skadelidande i flera fall motverkar skadeståndets funktioner.

”Den ersättande funktionen hos skadeståndet kan inte återopas, eftersom effekten av medvållande blir att skadeståndet minskas, alltså att den ersättande funktionen försämras. Den pulveriserande effekten motverkas ofta av jämkning, nämligen då skadeståndsskyldigheten täcks av ansvarsförsäkring men den skadelidande inte har någon egen försäkring som kan täcka den del av hans förlust som han får bära själv.”⁸⁹

Även den preventiva funktionen ifrågasätts, framför allt vid personskador. Jämkningsreglerna kan dock hjälpa vid placering av kostnaderna. Ett exempel är att medverkansregeln kan påverka den ekonomiska effektiviteten.⁹⁰ Hellner och Radetzki:s syn är att ”De svenska reglerna om jämkning av skadestånd för personskada är betingade av sociala och pragmatiska skäl. Ekonomiska överväganden kan huvudsakligen spåras i den vikt som fästs vid att transaktionskostnaderna begränsas så mycket som möjligt.”⁹¹

⁸⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 219.

⁸⁷ Bengtsson, 1982 s. 21.

⁸⁸ Grönfors, Kurt, *Skadelidandes medverkan*, Stockholm 1954 s. 20

⁸⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 212.

⁹⁰ Hellner och Radetzki, 2014 s. 212 och där visade källor t.ex. Landes & Posener.

⁹¹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 212.

4.2 6 kap. 1 § första stycket Skadeståndslagen

Den inledande meningen i 6 kap. 1 § första stycket SkL stadgar att skadestånd med anledning av personskada kan jämkas, om den skadelidande själv uppsåtlig eller genom grov vårdslöshet har medverkat till skadan. Före lagändringen av SkL 1975 gällde att oaktsamhet av den skadelidande alltid ledde till en jämkning av skadeståndet. Den nuvarande innebörden och ordalydelsen gällande personskador (som inte uppstår i samband med rattfylleri) innebär att endast i fall av uppsåt eller grov vårdslöshet på skadelidandes sida är det möjligt med jämkning på grund av medvållande. Det innebär att vanlig oaktsamhet inte möjliggör sådan jämkning. Av uppenbara anledningar är det sällan, med vissa undantag, som skadelidande uppsåtlig medverkar till personskada.⁹² Grov vårdslöshet ska förstås som begreppet allmänt förstås i SkL. Enligt Hellner och Radetzki är en vårdslös handling grov när den är av ett mycket allvarligt slag.⁹³ Det är fallet när ”den skadelidandes handling vittnar om betydande hänsynslöshet och nonchalans, som har medfört avsevärd risk även för andra än för honom själv eller när han har visat uppenbar likgiltighet för sitt eget liv eller hälsa.”⁹⁴ Ett belysande rättsfall är NJA 1995 s. 661. En person, A, blev skjuten när han medverkade vid ett väpnat rån av en butik. Ägaren till butiken hade i nödvärn skjutit flera skott varav två träffade A. HD ansåg att de skador som åsamkats A var i en direkt följd av att han deltagit i ett väpnat rån. HD sa därför att A medverkat till sina skador genom grov vårdslöshet enligt 6 kap. 1 § SkL. Av intresse är också att ersättning för inkomstförlust vanligtvis inte jämkas.⁹⁵

En viss annorlunda reglering gäller för jämkning för medverkan när den skadelidande själv varit s.k. rattfull. Enligt den andra meningen i 6 kap. 1 § första stycket SkL kan skadestånd till förare av motorfordon som har gjort sig skyldig till rattfylleri eller grovt rattfylleri jämkas om föraren därvid genom vårdslöshet har medverkat till skadan. Bengtsson och Strömbäck skriver att ”Det lär här räcka med ringa vårdslöshet för jämkning; den ska ha förekommit samtidigt med bilkörningen, men det krävs knappast att den haft samband med förarens alkoholpåverkan.”⁹⁶ Den sista meningen i 6 kap. 1 § första stycket SkL stadgar att, i de fall personskada lett till döden, kan

⁹² Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.1.

⁹³ Hellner och Radetzki, 2014 s. 214.

⁹⁴ Hellner och Radetzki, 2014 s. 214.

⁹⁵ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.5.

⁹⁶ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6.1.4.

skadestånd som avses i 5 kap. 2 § SkL jämkas, om den avlidne uppsåtligen har medverkat till dödsfallet. Situationen berör när efterlevande vill ha skadestånd för närståendes död. I de fall där den avlidne uppsåtligen medverkat till dödsfallet, det vill säga vid självmord, kan skadeståndet jämkas.⁹⁷

4.3 6 kap. 1 § andra och tredje stycket Skadeståndslagen

Det andra stycket i 6 kap. 1 § SkL berör sakskada och ren förmögenhetsskada. Jämkning kan ske vid ovan nämnda skador om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan. Till skillnad från jämkningen vid personskada är det tillräckligt att det förelegat vållande på den skadelidandes sida, det vill säga att oaktsamheten inte behöver vara grov. Bedömningen sker i stor utsträckning som motsvarande culpabedömningen. Det rör sig dock istället om risken att skadelidande lider skada och inte att skadelidande skulle orsaka skada.⁹⁸ Hellner och Radetzki exemplifierar bedömningen med det fall att om ”ägaren till en dyrbar glasskål utsätter denna för risk att skadas av besökare i sin bostad räknar man vid medverkansbedömningen med denna risk, inte med risken att besökaren skär sig på glaset om det går sönder.”⁹⁹ Bengtsson och Strömbäck skriver att det i stort saknas rättspraxis på hur bedömningen ska gå till. De poängterar även likheten med principen om att underlåta att begränsa skadan.¹⁰⁰

Paragrafens tredje stycke stadgar närmare hur jämkningen ska gå till. Jämkning av ett skadestånd sker efter vad som är skäligt med hänsyn till graden av vållande på ömse sidor och omständigheterna i övrigt. Enligt Bengtsson och Strömbäck är målet att

”så gott det går, jämföra den vårdslöshet som förekommit på den ansvariges sida med vårdslösheten på skadelidarsidan – något som dock kan vara ganska svårt, eftersom det ofta är fråga om beteenden av helt olika typ. När två cyklister kolliderat är det lättare att uttala sig om graden av skuld hos den ene och den andre än exempelvis när å ena sidan en väghållare försummat att varna för en grop i vägen, å andra

⁹⁷ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6.1.6.

⁹⁸ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.7.

⁹⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 217.

¹⁰⁰ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.7.

sidan en bilist varit ouppmärksam och inte lagt märke till gropen.”¹⁰¹

I de flesta fall sker jämkningen till en viss kvotdel, vanligen 1/3, 1/2 eller 2/3. Det är även möjligt att jämka hela skadeståndet, det vill säga hela vägen ner till noll, men det är något som endast sker i undantagsfall.¹⁰²

Gällande de omständigheter i övrigt som följer av regeln så kan det utgöra skadelidandes ekonomiska situation. I förarbetena till SkL nämns ett sådant fall som om en egenföretagare eller en lantbrukare skulle lida en förhållandevis stor förlust så att fortsatt ekonomisk verksamhet är utesluten.¹⁰³ Det kan, enligt Hellner och Radetzki, även gälla om ”större delen av bohaget förstörs för en privatperson för en privatperson som i övrigt inte har någon nämnvärd förmögenhet. De ekonomiska omständigheterna kan emellertid inte åberopas i den mån en försäkring täcker den skadelidandes förlust eller skadevållarens ansvar.”¹⁰⁴ Även i fråga om tredje stycket noterar Bengtsson och Strömbäck likheterna med principen om att begränsa skadan.

”Ibland har man skäl att säga att en skada egentligen bara till viss del orsakats av den ansvarige eller hans folk. Särskilt gäller detta när den skadelidandes vållande består i att han försummat sin skyldighet att begränsa skadan; är det någon del av hans förlust som uppenbarligen beror på detta, får han ofta svara för den själv.”¹⁰⁵

Som framgått är det i huvudsak när den allmänna culparegeln är tillämplig som medverkansjämningsregeln används. Det är dock så att regeln även är tillämplig, om inget annat har reglerats, om det föreligger ett strikt ansvar. Det är dock en förhållandevis komplicerad tillämpning och det saknas behov att i den här framställningen mer utförligt diskutera vad som gäller vid strikt ansvar.¹⁰⁶

¹⁰¹ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.8.

¹⁰² Hellner och Radetzki, 2014 s. 216f ; Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.8.

¹⁰³ Hellner och Radetzki, 2014 s. 217; Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.8.; Prop. 1975:12 s. 174.

¹⁰⁴ Hellner och Radetzki, 2014 s. 217.

¹⁰⁵ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.8.

¹⁰⁶ Hellner och Radetzki, 2014 s. 219.

4.4 Om jämkning i övriga fall

Utöver 6 kap. 1 § SkL är det även möjligt att jämka ett skadestånd enligt 6 kap. 2 § SkL. Möjligheten att jämka enligt den här regeln utgår från att ett visst skadestånd skulle vara oskäligt betungande för den som ska utge skadeståndet. Liksom vid medverkan är det en skälighetsbedömning som avgör. I den ska hänsyn tas till den skadelidandes behov av skadeståndet och övriga omständigheter som ska beaktas. Sådana övriga omständigheter kan vara till vilken grad som den ansvariga är skyldig.¹⁰⁷ 6 kap. 2 § SkL kallas för den allmänna jämningsregeln eller den ekonomiska jämningsregeln och är tillämplig vid alla typer av skada och oavsett om det rör sig om uppsåt, oaktsamhet eller vid strikt ansvar. Det är dock endast i undantagssituationer som den allmänna jämningsregeln används. Eftersom en grundtanke med skadeståndsrätten är att full ersättning ska utgå är det också det vanliga i praktiken.¹⁰⁸

Slutligen är det även möjligt att jämka vissa skadestånd enligt 3 kap. 6 § SkL. Det första stycket möjliggör en jämkning enligt vad som är skäligt med hänsyn till gällande försäkringar eller möjlighet till försäkring. Det här gäller i fall av sakskada enligt 3 kap. 1 § SkL om arbetsgivarens principalansvar eller 3 kap. 2 § SkL om det allmännas ansvar.¹⁰⁹ Det andra stycket innebär en jämningsmöjlighet om det är uppenbart oskäligt att en förälder ska betala skadestånd, enligt 3 kap. 5 § SkL, med hänsyn till föräldrarnas förhållande till barnet eller de särskilda åtgärder föräldern har vidtagit för att förhindra att barnet begår brott.

¹⁰⁷ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 2 §, under 6:2.4.

¹⁰⁸ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 2 §, under 6:2.1.

¹⁰⁹ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 3 kap. 6 §, under 3:6.1.

5 Skadebegränsningsplikten innebörd

5.1 Skadebegränsningsskyldigheten i lag och förarbeten

Det här första avsnittet om skadebegränsningsplikten innebär att redogöra för lagreglering och förarbeten om principen. Det är ett medvetet avsteg från hur en disposition vanligtvis bör utformas enligt den rättsdogmatiska metoden. Anledningen till dispositionen är att skadebegränsningsskyldigheten vid utomobligatoriska skadestånd huvudsakligen kommer till uttryck i och ges en innebörd av rättspraxis och doktrin. Det är där den mest relevanta diskussionen om principen förs. Som dock kommer att framgå nedan är lagregler och förarbeten inte ointressanta. Förutom att de fyller en väsentlig funktion i den rättsdogmatiska metoden går det att dra vissa slutsatser gällande skadebegränsningsplikten från det ifrågavarande materialet.

I det inledande kapitlet i den här framställningen presenteras skadebegränsningsplikten som en allmän rättslig princip som inte generellt har uttryckligt stöd i lag. Det ska förstås som att skadebegränsningsskyldigheten inte generellt är reglerat i SkL. Det är dock tydligt att 5 kap. 1 § andra stycket SkL delvis ger uttryck för principen. Den nämnda paragrafen kommer att behandlas mer nedan. Det är dock fallet att, även om skadelidandes skyldighet att begränsa skadan inte har tillägnats en egen paragraf i SkL, det går att hitta spår av principen både i SkL och i andra lagar som behandlar ersättning.

Inom den kontraktbaserade rätten finns ett antal regler om skadebegränsningsplikten. Lagregler som ålägger en skadebegränsningsplikt finns t.ex. i de olika köplagarna. I 70 § första stycket KöpL framgår att en person som lidit skada skall vidta åtgärder för att begränsa sin skada. Om åtgärderna försummas ska den skadelidande själv bära motsvarande del av förlusten. Enligt Ramberg och Herre ges inte någon ”närmare vägledning för vad som kan krävas av den skadelidande [...] av bestämmelsen. Inte heller övriga regler om skadeståndets beräkning ger någon egentlig vägledning för vad den skadelidande skäligen skall göra vid ett avtalsbrott för att uppfylla kravet på skadebegränsande åtgärder.”¹¹⁰ I 42 §

¹¹⁰ Ramberg, Jan och Herre, Johnny, *Köplagen: En kommentar*, (den 1 maj 2016, andra upplagan, Zeteo, www.zeteo.nj.se), kommentar till 70 §, under 15.5.1.

Konsumentköplagen (SFS 1990:932) och 50a § Konsumenttjänstlagen (SFS 1985:716) finns i stort sett identiska regler om skadebegränsningsplikten. Bengtsson, Ullman och Unger anför i *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden* att skadebegränsningsplikten i köprätten utgår från någon form av lojalitetsplikt. ”I den lojalitet som man är skyldig att visa sina medkontrahenter skulle ligga att man inte får ådra honom utgifter för en skada som man utan svårigheter kunde undvikit själv.”¹¹¹ Beskrivningen exemplifieras genom att ”regeln har emellertid präglats av den speciella situationen vid köp, där det bl.a. kan bli fråga om en skyldighet för en skadelidande köpare att begränsa skadan genom täckningsköp (för säljarens del täckningsförsäljning) eller genom att hyra en användbar sak när den levererade egendomen visar sig felaktig.”¹¹² Avtalslagen (SFS 1915:218) innehåller ingen enskild paragraf om skadebegränsning men det anses även här finnas en princip som ålägger den skadelidande att begränsa sin skada.¹¹³

Inom försäkringsrätten finns en närliggande princip, som dessutom kommit till uttryck i lag. Enligt 7 kap. 2 § Försäkringsavtalslagen (SFS 2005:104), FAL, kan eventuell ersättning bli nedsatt om den försäkrade, på grund av en försummelse som inte är av ringa grad, inte anmält den av försäkring omfattade skadan eller inte i tillräcklig utsträckning medverkat till utredningen. Det gäller dock endast i de fall som ovan nämnda skyldigheter finns med i gällande försäkringsvillkor.¹¹⁴ Bengtsson skriver att det vid en första anblick ”påminner [om] bestämmelserna om den allmänna principen att den som av oaktsamhet tillfogat sin medkontrahent skada blir skadeståndsansvarig mot denne.”¹¹⁵ 7 kap. 2 § FAL kompletteras av flera andra paragrafer i lagen¹¹⁶ som stadgar att om den som begär ersättning från försäkringsbolaget, normalt den försäkrade, kan få eventuell ersättning reducerad om vederbörande, enligt Bengtsson, ”uppsåtligen eller av grov vårdslöshet oriktigt uppgett eller förtigit eller dolt något av betydelse för bedömningen av rätten till ersättning”¹¹⁷. Det är även värt att notera, i förhållande till den utomobligatoriska skadebegränsningsplikten, att det i grunden är en skälighetsbedömning, i likhet med jämkning vid medverkan enligt 6 kap. 1 § SkL.¹¹⁸ I 4 kap. 7 § och 8 kap. 13 § FAL finns även något som kallas för den försäkrades räddningsplikt Om den försäkrade är passiv

¹¹¹ Bengtsson, Ullman och Unger, 2014 s. 114.

¹¹² Bengtsson, Ullman och Unger, 2014 s. 114.

¹¹³ Bengtsson, Ullman och Unger, 2013 s. 113f.

¹¹⁴ Bengtsson, Bertil, *Försäkringsrätt: Några huvudlinjer*, Stockholm 2015 [Bengtsson, 2015] s. 66.

¹¹⁵ Bengtsson, 2015 s. 66.

¹¹⁶ Se 7 kap. 3 §, 16 kap. 4 § och 8 kap. 19 § FAL.

¹¹⁷ Bengtsson, 2015 s. 66.

¹¹⁸ Bengtsson, 2015 s. 66.

kan vederbörande enligt plikten få sin ersättning nedsatt efter vad som är skäligt.¹¹⁹ Räddningsplikten innebär, enligt Bengtsson, att ”om ett försäkringsfall inträffar eller befaras vara omedelbart förestående, måste han försöka hindra skadan.”¹²⁰

I SkL kommer skadebegränsningsplikten delvis till uttryck genom regeln i 5 kap. 1 § andra stycket som innehåller en del om den skadelidandes underlåtenhet att begränsa sin inkomstförlust. Det framgår att en del i beräkningen är sådan inkomst som den skadelidande borde ha uppnått. Enligt Bengtsson och Strömbäck innebär det ”att den faktiska förlusten kan reduceras om den skadelidande inte har utnyttjat arbetstillfällen som har funnits”¹²¹ och nämner som exempel ”att den skadelidande utan rimlig anledning har vägrat att anta erbjudande om lämpligt arbete som han också i sitt skadade tillstånd bort kunna utföra.”¹²²

Inte helt förvånande är även förarbetena sparsmakade med information när det kommer till att diskutera eller beskriva skadebegränsningsplikten. I prop. 1972:5 nämns skadebegränsningsplikten uttryckligen endast av Departementschefen i en diskussion om det allmännas ansvar. Enligt Departementschefens åsikt ”bör i stället allmänna principer om verkan av den skadelidandes medvållande, framför allt grundsatsen om den skadelidandes skyldighet att begränsa skadan, kunna leda till att det allmännas ansvar jämkas eller faller bort.”¹²³

5.2 Allmänt om skadebegränsningsprincipen

5.2.1 Grundläggande om principen

Avsnittet kommer i huvudsak behandla vad som allmänt har skrivits om principen i doktrin samt introducera de två rättsfallen NJA 2017 s. 9, hädanefter Kosttillskottsfallet, och NJA 2017 s. 371, hädanefter Båtfallet. Syftet med avsnittet är att underlätta för förståelsen när framställningen i senare avsnitt i det här kapitlet behandlar de olika problem som uppstår vid en utredning om skadebegränsningsskyldighetens innebörd. För att inför introduktionen av rättspraxis kort presentera skadebegränsningsplikten följer här två olika beskrivningar av principen. Dels en utifrån ett avtalsrättsligt perspektiv, dels utifrån ett mer skadeståndsrättsligt perspektiv.

¹¹⁹ Bengtsson, 2015 s. 65f.

¹²⁰ Bengtsson, 2015 s. 65.

¹²¹ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 5 kap. 1 §, under 5:1.10.

¹²² Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 5 kap. 1 §, under 5:1.10.

¹²³ Prop. 1972:5 s. 357.

Hellner, Hager och Persson tar upp skadebegränsningsplikten i *Speciell Avtalsrätt II – Kontraktsrätt*. De skriver att det finns en allmän princip som stadgar att den skadelidande har en skyldighet att försöka begränsa sin skada och att den allmänna principen gäller både i kontraktsrätten och vid utomobligatoriska skadestånd. Författarna skriver att situationen kan uppstå t.ex. om den skadelidande inte kommunicerar med motparten.¹²⁴ Bengtsson och Strömbäck beskriver principen i sin kommentar till SkL. De utgår från att skadebegränsningsplikten är vanligare inom den kontraktuella rätten men att den även anses gälla och är möjlig att tillämpa i utomobligatoriska fall.¹²⁵ De skriver att ersättningen i enlighet med principen bestäms efter ”hur stor ökning av skadan som beror på den skadelidandes underlåtenhet att vidta begränsningsåtgärder; denna del av skadan får han bära själv.”¹²⁶

5.2.2 NJA 2017 s. 9 – Kosttillskottsfallet

I det inledande kapitlet berörs vikten av rättspraxis för att fastställa gällande rätt. 2017 meddelade HD två domar som berör skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada. Det är Kosttillskottsfallet, NJA 2017 s. 9, som behandlar utomobligatoriska skadestånd och beräkning av ersättning för utebliven vinst samt Båtfallet, NJA 2017 s. 374, som handlar om en genom oaktsamhet skadad båt och vilken betydelse det har att båten var oförsäkrad. Här under 5.2.2 behandlas det förra rättsfallet och under 5.2.3 behandlas det senare.

I centrum för det första av de två rättsfallen, Kosttillskottsfallet, står en tvist mellan Cederroth AB och Pharbio Medical International Aktiebolag (tillsammans benämnt Cederroth) och deras motpart Hela Pharma AB (som i domen benämns Pharma). Under processens gång bytte företaget namn till Bringwell Sverige Aktiebolag. Cederroth väckte talan mot Pharma och yrkade, i första instans, att Pharma skulle utge ett mångmiljonbelopp till käranden. Till grund för sin talan anförde Cederroth att de lidit en ekonomisk skada som uppstått genom s.k. utebliven vinst. Skadan ska ha uppstått på grund av ett interimistiskt beslut av Sollentuna tingsrätt som innebar att Cederroth förbjöds att använda ordet ”MULTITOTAL” vid både marknadsföring och vid försäljning. Pharma bestred yrkandet i Tingsrätten, TR, och överklagade därefter både TR och HovRs domar.

¹²⁴ Hellner, Jan, Hager, Richard och Persson, Annina H., *Speciell Avtalsrätt II: Kontraktsrätt. H. 2, Allmänna ämnen*, Stockholm 2016 s. 237.

¹²⁵ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.7.

¹²⁶ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.7.

Pharma var en leverantör av diverse kosttillskott på den svenska marknaden. Före 2006 var företaget den enda aktören som levererade kosttillskott i flytande form till nämnda marknad. Pharma sålde kosttillskottet under varumärket Mivitotal i hälsofackhandeln. Cederroth började under 2006 leverera kosttillskottet Mutli total, som också var i flytande form, först i dagligvaruhandeln och en kort tid senare också i hälsofackhandeln. Cederroth använde två varumärken. Det ena, Mutliplex, använde ordet Multitotal på flaskorna och det andra, Pharbio, använde i sin tur orden Multi total på flaskorna. Cederroth registrerade begreppet Multi total. I det interimistiska beslutet från Sollentuna tingsrätt framgick, efter Pharmas yrkande, att Cederroth förbjöds ”använda kännetecknet ’MULTITOTAL’ eller kännetecknen vari ’MULTITOTAL’ är känneteckensdominant för kosttillskott i sin marknadsföring och försäljning av kosttillskott och därmed väsentligen liknande varor”¹²⁷. Cederroth beslutade sig för att dels dra tillbaka sina varor från den svenska marknaden, dels överklaga beslutet, vilket HovR avslag i maj 2006. HD valde, efter att Cederroth även överklagat HovRs beslut, att inte bevilja prövningstillstånd. Ett nytt försök att få beslutet överprövat misslyckades efter att HovR under 2008 avslagit TRs tidigare beslut om att inte häva förbudet. Först 2010 meddelade HovR i en mellandom att det inte var frågan om ett varumärkesintrång och Cederroth förbud hävdes. Cederroth ansåg sig dock ha rätt till ersättning för utebliven vinst för perioden 1 mars 2006 till och med 31 december 2010 varpå ifrågavarande tvist initierades. Efter TRs dom, där Pharma dömdes att betala 20 miljoner kronor till Cederroth, fastställde TRs dom av HovR. Domen blev återigen överklagad och HD beviljade prövningstillstånd.

Den centrala frågan i HD avsåg om ersättning från utebliven vinst ska utgå vid ett interimistiskt beslut om förbud som grundats på Varumärkeslagen (SFS 2010:1877) och som i ett senare mål upphävts för att inget varumärkesintrång skett. I korthet ansåg HD att Pharma var skadeståndsskyldigt i enlighet med den allmänna rättsgrundsatsen om utebliven vinst. HD dömde därför Pharma att utge 2 miljoner kronor till Cederroth. En av delfrågorna som HD hade att ta ställning till, och som domstolen diskuterade, var dock vad som omfattas av skadebegränsningsplikten i det ifrågavarande fallet. HD behandlar skadebegränsningsskyldigheten närmare i punkt 30 till 37 i domen.

Kosttillskottsfallet är förhållandevis svårt, ur skadebegränsningssynpunkt, att sammanfatta. HD anser att Cederroth har lidit en skada och ska för den bli ersatt av Pharma men anser samtidigt att ersättningens storlek bör vara lägre än vad som de lägre instanserna ansåg. Mer specifikt gällande

¹²⁷ Se NJA 2017 s. 9 under punkt 3.

skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada skriver HD att det inte kan krävas av den skadelidande att sälja en vara, som omfattas av ett förbud genom interimistiskt beslut, under ett annat varumärke eller generisk beteckning.

En intressant detalj i HDs resonemang om skadebegränsningsplikten är att den även delvis behandlar vilken funktion som principen har. Enligt HD är ett av målen med ett krav på skadebegränsning från skadelidandes sida att inte främja misshushållning av ekonomiska resurser. Utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv är det fördelaktigt att skadan begränsas och att den inte blir större på grund av passivitet eller någon sorts handlande på skadelidandes sida. Domstolen skriver också att det finns lojalitetshänsyn bakom skadebegränsningsprincipen men att de framför allt gäller vid avtalssituationer.

5.2.3 NJA 2017 s. 371 – Båtfallet

Det andra målet som är av intresse för denna framställnings del, Båtfallet, berör huvudsakligen ett skadestånd på grund av skada på en båt och vilken betydelse det har att båten i fråga var oförsäkrad. I grunden är det en tvist där A, som ägde båten, begärde skadestånd av B, som körde båten vid skadetillfället. Som följer nedan innefattade tvisten dock ett antal juridiska frågor som HD diskuterar i sina domskäl.

A ägde en motorbåt som han i juni 2013 var ute och körde i Stockholms skärgård. En av de närvarande på båten var B. Efter att A först kört båten lämnade han över rodret till B som fortsatte att köra. På grund av en alltför skarp gir kantrade båten och samtliga personer ombord hamnade i havet. Båten fylldes med vatten och sjönk delvis vilket förde med sig att skador uppkom på båten. I samband med att B åtalades för bland annat vårdslöshet i sjötrafik, ett åtal som ogillades, framförde A ett ersättningsanspråk mot B. Frågan om As rätt till skadestånd från B togs dock upp i ett eget mål, vilket slutligen resulterade i Båtfallet. A ansåg att B orsakat olyckan och därmed skadorna på båten genom ett vårdslöst förfarande. B ansåg å sin sida att något skadestånd inte borde utgå men, att om domstolen fann att så skulle vara fallet, att skadeståndet skulle jämkas. B anförde dels att båten var oförsäkrad, dels att A inte talat om att båten var oförsäkrad. B hävdade att han inte skulle kört båten om han haft visshet om försäkringssituationen och att A därför medverkat till skada genom att underlåta att försäkra båten. Både TR och HovR kom fram till att B orsakat skadan genom vårdslöshet samt att A inte varit medvällande. Att båten var oförsäkrad innebar enligt domstolarna inte att skadeståndet skulle jämkas. HD meddelade

prövningstillstånd för att avgöra frågan huruvida omständigheten att båten var oförsäkrad bär relevans i förhållande till en eventuell jämkning av skadeståndet. I övrigt, t.ex. om Bs ansvar för skada, förklarades målet vilande. I domskälen behandlar HD bland annat skadebegränsningsplikten.

HD framför att saksador likt den i målet kan jämkas i enlighet med 6 kap. 1 § SkL men att skadeståndet i det här fallet inte bör sättas ner. Varken underlåtenheten att försäkra båten eller underlåtenheten att underrätta B om förhållandet innebar att A medverkat till skadan. I relativ korthet diskuterar HD även skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada. HD skriver att ”Som framgått tidigare tar denna skyldighet främst sikte på åtgärder som en skadelidande har att vidta efter det att en skada inträffat. Den kan inte anses innefatta något krav på att i förebyggande syfte skydda egendom genom en försäkring.”¹²⁸ Av HDs bedömning i målet går att utläsa att A därför inte hade brutit i sin skyldighet att begränsa skadan. Tilläggas kan även det faktum, trots att motsatsen går att anse orimlig, att HD inte motsäger eller ändrar sin åsikt i förhållande till Kosttillskottsfallet. I någon mån går det att se Båtfallet som en bekräftelse av Kosttillskottsfallet.

5.3 Skadebegränsningsskyldighetens ordalydelse och inledande bedömning

I det här avsnittet kommer skadebegränsningsprincipens ordalydelse och bedömning att behandlas. Principen beskrivs något olika i rättspraxis och doktrin och beroende på vem som har författat materialet i fråga. De två problemen behandlas här tillsammans för att de i stor utsträckning är beroende av varandra.

HD skriver i Kosttillskottsfallet att skadebegränsningsskyldigheten liknar den som finns i 70 § första stycket KöpL och att den anses gälla även vid utomobligatoriska skadestånd. Det framgår även att skadebegränsningsplikten innebär en skyldighet för den skadelidande att vidta skäligen åtgärder för att begränsa sin skada. Enligt domstolen kan det även uttryckas som att skadelidande part ska handla på ett sätt som rimligen kan begäras av vederbörande eller att lämpliga åtgärder bör vidtas.

Bengtsson förespråkar en något annan ordalydelse. Analysen bygger på äldre rättsfall och förarbeten samt viss annan doktrin. Bengtsson behandlar ordalydelsen och bedömningen utifrån ett typfall som innebär att en person som lidit personskada inte vidtar åtgärder för att begränsa skadan. Det kan bero på att den skadelidande inte uppsöker adekvat läkarhjälp eller avbryter

¹²⁸ Se NJA 2017 s. 371 under punkt 13.

sådan läkarhjälp innan skadan har läkts. Ersättning ska då endast utgå i den omfattning som skulle vara fallet om skadelidande begränsat sin skada på ett korrekt sätt. Det rör sig här om en bedömning där skadelidandes handlande jämförs med den hypotetiska situation där den skadelidande skött sig som en skadelidande bort sköta sig, det vill säga t.ex. att vederbörande uppsökt läkarhjälp för att undgå att en skada förvärras.¹²⁹ Skillnaden i förhållande till Kosttillskotts-fallet ligger i att enligt HD ska handlandet jämföras med hur skadelidande skulle handlat om de var klart att ersättning inte skulle utgå medan Bengtsson jämför handlandet med hur skadelidande bort ha handlat.¹³⁰

I senare doktrin beskriver Andersson att ”Ersättningen ska således bara omfatta den del som inte kunnat undvikas genom en lämplig begränsningsåtgärd av den skadelidande”¹³¹. Radetzki skriver att den skadelidandes skyldighet inte är obegränsad. ”Snarare skall principen förstås så att den skadelidande är skyldig att göra *vad som rimligen kan begäras* i detta avseende.”¹³²

I punkt 32 i Kosttillskotts-fallet utvecklar HD sin syn på den hypotetiska bedömning som ligger till grund för hur ersättningen bestäms. Enligt HD kan vägledning

”sökas i hur en normal skadelidande under motsvarande omständigheter skulle ha handlat om han eller hon visste att ersättning inte skulle erhållas från motparten. En viktig utgångspunkt är vidare att plikten bör vara densamma oavsett hur den skadevällande parten har agerat. Det kan alltså typiskt sett inte krävas mindre långtgående åtgärder bara för att den skadeståndsskyldige har agerat med skadeavsikt eller mer långtgående åtgärder till följd av att denne har agerat närmast ursäktligt men ändå skadeståndsgrundande.”¹³³

Bedömningen liknar den hypotetiska bedömning som Bengtsson skriver om. Det innebär, i Radetzkis ord, att

”Skadeståndet omfattar inte mer än den skada som mest sannolikt skulle ha uppkommit för den händelse skadelidanden

¹²⁹ Bengtsson, 1982 s. 57.

¹³⁰ Bengtsson, 1982 s. 57.

¹³¹ Andersson, Håkan, *Skyddsändamål och Adekvans: Om skadeståndsansvarets gränser*, Diss. Uppsala: Univ., Uppsala, 1993 [Andersson, 1993] s. 481.

¹³² Radetzki, 2012 s. 178; Radetzkis kursivering.

¹³³ Se NJA 2017 s. 9 under punkt 32.

fullgjort föreliggande begränsningsplikt. Stundom kan det naturligtvis vara svårt att med tillräcklig grad av säkerhet avgöra vilken omfattning skadan hade fått i det hypotetiska händelseförloppet vilket sålunda får avgörande betydelse för ersättnings storlek.”¹³⁴

Lösningen enligt Radetzki är att skadeståndet här bedöms efter vad som är skäligt.

En av författarna till *Speciell Avtalsrätt II – Kontraktsrätt*, Hager, analyserar principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada i *Värderingsrätt*. Diskussionen utgår ifrån vad som gäller vid expropriation. Enligt Hager ”är varje skadelidande skyldig att inom rimliga gränser begränsa skadeföljderna vid en uppkommen skada.”¹³⁵ Författaren anser att det finns en distinktion mellan två olika situationer vid skadebegränsning. Den första berör en situation där den skadelidande uppsåtligen vidtagit en åtgärd för att vederbörandes ersättning ska bli större.¹³⁶ ”Det är här fråga om att den drabbade exempelvis nedlägger kostnader på fastigheten. [sic!] efter det att frågan om expropriation blivit väckt i syfte att erhålla högre ersättning än eljest. Ett exempel som nämns i förarbetena är att fastighetsägaren i stor omfattning upplåter nyttjanderätter i fastigheten.”¹³⁷ Det andra fallet är mer likt det som vanligtvis nämns om skadebegränsningsplikten i utomobligatoriska sammanhang. En fastighetsägare som får egendom exproprierad kan få sin ersättning nedsatt om fastighetsägarens handlande inneburit ett negativt resultat för den exproprierande.¹³⁸ Hager skriver att ”Fastighetsägaren skall i viss utsträckning, vid avveckling av fastighetsinnehavet, ta hänsyn till den exproprierandes intresse genom att inför en valsituation mellan flera handlingsalternativ inom rimliga gränser välja det alternativ som är förmånligast för den exproprierande.”¹³⁹

5.4 Principens tillämpning i tiden

Ett naturligt problem gällande skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada är att avgöra när den inträder och när den frånträder. Problemet angränsar till det som kommer att behandlas i kapitel 6, nämligen var

¹³⁴ Radetzki, 2012 s. 178.

¹³⁵ Hager, 1998 s. 442.

¹³⁶ Hager, 1998 s. 443.

¹³⁷ Hager, 1998 s. 443.

¹³⁸ Hager, 1998 s. 443

¹³⁹ Hager, 1998 s. 443.

gränsen går mellan skadebegränsningsplikten och jämkning enligt 6 kap. 1 § SkL.

I *Om jämkning av skadestånd* presenterar Bengtsson en distinktion som ligger till grund för båda ovan nämnda problem. Bengtsson beskriver på en allmän nivå skadebegränsningsprincipen men framför även en intressant distinktion. ”En typ av medverkanssituation med särskilt karaktäristiska drag är när den skadelidande, sedan väl en skadlig effekt börjat inträda, underlåter att begränsa skadan eller rentav förvärrar den.”¹⁴⁰ Distinktionen består av att den skadan som en viss person lider delas upp mellan å ena sidan den initiala skadan, som Bengtsson benämner som en primär skada, och å andra sidan de skador som uppstår efter den initiala skadan. Det förutsätts i distinktionen att den primära skadan innebär att någon kan åläggas ett skadeståndsansvar på grund av skadan, det vill säga att förutsättningarna för skadeståndsansvar är uppfyllda.

HD är tydliga, både i Kosttillskottsfallet och i Båtfallet vad de förespråkar. Av HDs domskäl i Kosttillskottsfallet att döma anser HD att skadebegränsningsplikten inträder när skadelidande får klart för sig att en skadegörande handling har drabbat vederbörande. Det innebär dock inte att en skadegörande omedelbart behöver vidta skadebegränsande åtgärder. HD skriver att det bör finnas en betänketid för skadelidande för att överväga de eventuellt olika handlingsalternativen. Skadelidandes betänketid kommer att behandlas mer utförligt nedan. Även enligt domstolen i Båtfallet inträder skadebegränsningsplikten vid den tidpunkt då skadelidande fått vetskap om att en skadegörande handling drabbat just den skadelidande. Ifrågavarande skyldighet kvarstår under hela skadeförloppet. Det ska förstås som från det att en ersättningsskyldighet inträder tills den tidpunkt då ytterligare skada inte längre uppkommer eller inte längre kan uppkomma.

5.5 Skäliga åtgärder

Enligt HD innebär skadebegränsningsprincipen att skadelidande ska vidta skäliga åtgärder. I det här avsnittet följer en diskussion om vad skäliga åtgärder innebär och hur bedömningen sker för att avgöra vad som är skäliga åtgärder. Dels behandlar HD den skadelidandes skäliga åtgärder och bedömningen, dels beskriver Radetzki den utförligt i *Skadeståndsberäkning vid sakskada*.

¹⁴⁰ Bengtsson, 1982 s. 57.

Det ska först kort beskrivas hur begreppet skäligt/skälighet används i den här framställningen. Det kan enkelt bli förvirrande i och med att samma ord används för olika delar av reglerna. En jämförelse med skälighetsbedömningen i 6 kap. 1 § SkL bör kunna belysa skillnaderna på ett tillfredsställande sätt. Vid jämningsregeln enligt ovanstående lagrum bedöms skadelidandes medvållande och skadeståndet kan sedan sättas ned efter vad som är skäligt. Skadebegränsningsskyldigheten fungerar, som nämnts tidigare, genom att bedöma om skadelidandes åtgärder var skäliga. Om den skadelidande inte vidtagit åtgärder som kan krävas för att begränsa skadan sätts ersättningen ned motsvarande den uppkomna skadan som skadelidande ansvarar för. Skadeståndet bör alltså inte sättas ner efter vad som är skäligt. En ytterligare aspekt som gör att situationen kan te sig förvillande är att HD i vissa fall ändå har valt att sätta ner skadeståndet efter vad som är skäligt. Så var t.ex fallet i NJA 1978 s. 432 som kommer att behandlas mer nedan.

Frågan om skadelidande har vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa föreliggande skada bedöms, enligt HD i Kosttillskottsfallet, utefter var skadelidande befann sig när ansvaret för den skadevållande parten uppkom. I de fall då skadeverkningarna blir långvariga innebär skyldigheten att begränsa skadan att en skadelidande part har en skyldighet att ompröva situationen efter vad som vid varje situation är känt, när sådant handlande är lämpligt. Beträffande de faktiska åtgärderna lämnar HD ett intressant besked som underlättar för den skadelidande. HD skriver att

”så länge åtgärderna kan bedömas som adekvata, vidtas de på den skadeståndsskyldiges risk. Att en faktisk åtgärd visar sig leda till större skada än vad en annan åtgärd, med facit i hand, skulle ha lett till ska därför inte påverka rätten till ersättning så länge åtgärden framstod som adekvat och därmed skälig när den vidtogs. Om den skadelidande alltså hade fog för att anta att den vidtagna åtgärden var den lämpligaste skadebegränsningsåtgärden, ska effekterna av den läggas till grund för beräkningen. Detta gäller även om utfallet blir sämre än förväntat eller till och med sämre än något annat alternativ som stod till buds vid det aktuella tillfället. Det blir här främst fråga om en bedömning av åtgärdernas förväntade effekt, hur enkelt de kunde vidtas, vilka risker och eventuella olägenheter de skulle ha inneburit för den skadelidande samt i vilken utsträckning effekter och risker kunde ha förutsetts av den skadelidande.”¹⁴¹

¹⁴¹ Se NJA 2017 s. 9 under punkt 35.

I det enda rättsfallet om skadebegränsningsplikten som nämns av Bengtsson som avgjorts efter 1972 års skadeståndslag trätt i kraft tillämpar HD den hypotetiska bedömningen. I NJA 1978 s. 432 ansågs en resenär ha underlåtit att handla på ett korrekt sätt vilket inneburit att resenären blev försenad hem. HD fann att den skadelidande inte begränsat sin skada och det skadestånd resenären tilldömts från resebyrån halverades. Av vidare intresse i målet är även att HD, som noterats ovan, valde att bestämma skadeståndet efter vad som var skäligt då båda parter ansågs ha bidragit till skadan.¹⁴² HD uttalade sig därför om att ”vardera sidan anses ha i sådan grad bidragit till den skada som vållats [resenären] i form av merkostnad för hemresan, att ersättning skäligen bör tillerkännas henne med hälften av det yrkade [...] beloppet.”¹⁴³

En bifråga till vad som räknas som skäliga åtgärder är vilka risker som den skadelidande får ta. Enligt HD kan det krävas av den skadelidande att handla på ett sätt som endast innebär förhållandevis begränsade risker. Till det anför HD två exempel. Det kan inte krävas av skadelidande att inleda komplicerade rättsliga processer eller ”att åtgärder vidtas som innebär beaktansvärda risker för den skadelidandes anseende på marknaden.”¹⁴⁴ Åtgärder som är mycket kostsamma i förhållande till vad skadan kan antas resultera i krävs vanligtvis inte heller. HD ger också exempel på vad som kan begäras av den skadelidande. Det kan

”krävas att den skadelidande parten meddelar att han eller hon på grund av bristande ekonomiska resurser inte kan vidta en viss åtgärd och på så sätt bereder den skadeståndsskyldige parten möjlighet att vidta åtgärder[...]. Om en part drabbas av ett interimistiskt förbud att använda sig av ett varukännetecken, kan en skälig åtgärd vara att denne med rimliga insatser utnyttjar de rättsliga möjligheter som finns att få beslutet upphävt.”¹⁴⁵

Radetzki behandlar i *Skadeståndsberäkning vid sakskada* vad som kan krävas av skadelidande för att uppfylla skadebegränsningsskyldigheten. Den systematik som Radetzki använder innebär att skadebegränsningsskyldighetens tillämpning delas upp dels mellan personskada och sakskada, dels, inom respektive skadekategori, mellan om skadelidande varit passiv eller handlat aktivt. Fastställandet av

¹⁴² Bengtsson, 1982 s. 58.

¹⁴³ Se NJA 1978 s. 432.

¹⁴⁴ Se NJA 2017 s. 9 under punkt 36.

¹⁴⁵ Se NJA 2017 s. 9 under punkt 36.

skadebegränsningsprincipens innebörd bygger i huvudsak på äldre rättsfall. Gemensamt för samtliga fall är dock den utgångspunkt som skadebegränsningsplikten har. Det åligger inte skadelidande att i samtliga fall och till inte orimliga proportioner begränsa sin skada. Skadelidande behöver endast handla i den utsträckningen att vederbörande gör vad som rimligen kan begäras.¹⁴⁶

När den skadelidande åsamkats personskada och haft en passiv inställning till skadan är det vanligt att den skadelidande inte sökt läka skadan, t.ex. genom att undvika medicinering eller läkarbesök. Vid enklare skador av fysisk natur gäller, enligt Radetzki, ”att den skadelidande anses ha en skyldighet att söka underkasta sig läkarvård under förutsättning att denne insett eller bort inse vådens betydelse från skadebegränsningssynpunkt.”¹⁴⁷ Kvarstår gör då frågan när skadelidande bort inse att vård är nödvändigt. Radetzki argumenterar för att kravet på skadelidande i det här fallet är lågt. Det bygger författaren på att ”de rättspolitiska som kommer till uttryck i 6 kap. 1 § SkL, och som i korthet kan sägas gå ut på att principen om full ersättning vid personskada skall inskränkas endast i sällsynta undantagsfall.”¹⁴⁸ Vid svårare ingrepp bör mer hänsyn tas till den skadelidandes rättigheter, så som den personliga integriteten. Radetzki skriver att

”För att den skadelidande skall anses skyldig att underkasta sig ett operativt ingrepp fordras därför, utöver vad som redan framhållits, att detta med stor sannolikhet skulle begränsa uppkommen skada och att det dessutom är ofarligt och inte allt för smärtsamt. Detsamma torde kunna sägas i fråga om föreskriven medicinering.”¹⁴⁹

Gällande följdskada av ekonomisk natur är situationen reglerad i lag, se 5 kap. 1 § andra stycket SkL. Radetzki sammanfattar innebörden av regeln med att skadeståndet endast sätts ner om det är visat ”styrkt ovilja att arbeta eller annan mera påtaglig passivitet. Att den skadelidande agerar på ett sätt som i efterhand kan uppfattas som inte helt rationellt innebär ingalunda att han försummat att iaktta sin plikt att begränsa uppkommen skada.”¹⁵⁰ Det genomgående draget när skadelidande är passiv vid en personskada är att den som råkat ut för sådan skada har en betydande rätt, eller frihet, att

¹⁴⁶ Radetzki, 2012 s. 178.

¹⁴⁷ Radetzki, 2012 s. 180.

¹⁴⁸ Radetzki, 2012 s. 181.

¹⁴⁹ Radetzki, 2012 s. 181.

¹⁵⁰ Radetzki, 2012 s. 182f.

avgöra vad den egna kroppen ska utsättas för.¹⁵¹ I de fall som den skadelidande aktivt handlar föreligger det ett krav om att skadan inte ska förvärras. I sällsynta fall kan det gälla att en fysisk personskada inte ska förvärras. Klart vanligare är dock de fall när skadelidande fått en ekonomisk skada, ofta när det rör sig om sjukvårdskostnader. Kostnader av det slaget ersätts såtillvida att de varit nödvändiga och motiverade ur en medicinsk synvinkel. Det här nödvändighetsrequisitet stadgar dessutom att det är den mest kostnadseffektiva vården som omfattas vården som omfattas. Sådan vård ges vanligtvis av det allmänna. Undantag finns om det t.ex. är låga vårdköer. Om den skadelidande annars önskar få privat vård ersätts det alltså i regel inte eftersom det inte följer av att skadelidande ska begränsa sin skada.¹⁵²

Vid sakskada är utgångspunkten något annorlunda då det inte finns samma behov av att väga in rättspolitiska åsikter och den skadelidandes personliga integritet spelar inte samma roll. Resultatet är delvis att mer vikt kan läggas på principen om att full ersättning ska utgå i så många fall som möjligt och delvis att det föreligger ett hårdare krav på skadelidande. Vid saksador av fysisk natur kan det, enligt NJA 1911 s. 472, inte krävas oskäligen uppostringar av skadelidande för att begränsa sin skada. Enligt Radetzki är det dock vanligare med fall som berör att skadelidande ska söka begränsa sina kostnader och undvika t.ex. inkomstförlust i näringsverksamhet till följd av skada. Vad angår reparation eller återanskaffning för att begränsa en skada krävs att det ska ske så fort som möjligt utan att det kan anses orimligt för skadelidande.

Utgångspunkten är att det är skadelidandes ansvar att få den skadade egendomen reparerad eller återanskaffad och, om det skulle dra ut på tiden, underrätta skadevållaren om sådan fördröjning. Enligt Radetzki är det klart att skadelidande får ansvara för om försäkringsbolag åsamkar fördröjningen och om fördröjningen beror på att skadevållaren är insolvent om skadelidande inte inom viss tid har underrättat skadevållaren. Hur lång tid skadevållaren faktiskt har till godo för att underrätta skadevållaren är dock oklart.¹⁵³ Enligt Radetzki gäller ”att den frist inom vilken skadelidanden måste lämna meddelande om eventuell oförmåga att reparera respektive återställa skadad egendom i hög grad synes vara beroende av den yrkade ersättningens storlek.”¹⁵⁴ Det finns även en del som talar för att skadelidande måste hålla sig uppdaterad och ingripa om t.ex. reparation av en bil drar allt för länge på tiden. Annars riskerar skadelidande att få nedsatt

¹⁵¹ Radetzki, 2012 s. 181ff.

¹⁵² Radetzki, 2012 s. 183f.

¹⁵³ Radetzki, 2012 s. 186ff.

¹⁵⁴ Radetzki, 2012 s. 190.

ersättning i enlighet med skadebegränsningsplikten. Skadelidande har ytterligare aspekter att rätta sig efter när denne vidtar åtgärder för att minska den s.k. stilleståndstiden. Enligt Radetzki får det ”anses följa att åtgärder i syfte att begränsa inkomstförlust/intrång i näringsverksamhet skall vidtas endast i den mån härmed förenade kostnader är lägre än den förlust de syftar till att undvika.”¹⁵⁵

Slutligen, för de fyra underkategorierna, gäller att skadelidande inte aktivt får förvärra sakskadorna. Framför allt blir det aktuellt vid skador av ekonomisk natur. Det framgår att ”den skadelidande [när den skadade egendomen är t.ex. på reparation] sålunda kunna på skadevållarens bekostnad hyra egendom som i standardhänseende motsvarar den skadade, torts att funktionsmässigt likvärdig egendom finns att tillgå till lägre kostnad.”¹⁵⁶ En intressant situation uppstår dock om skadelidande får egendom reparerad och där reparationen kostar mer än vad egendomen är värd. Målet med skadeståndet vid sakskada är att reparera det värde som egendomen hade före skadan. Den reparation som sker och som överstiger egendomens värde ersätts inte i enlighet med skadebegränsningsplikten då den inte kan anses vara nödvändig.¹⁵⁷

5.6 Underlåtenhet och adekvans

I de fall som skadelidande inte uppfyllt skadebegränsningsplikten som ett resultat av vederbörandes underlåtenhet uppstår ytterligare ett intressant problem. Frågan som uppstår är vad den handlingsplikt som föreligger i förhållande till underlåtenheten grundas på.

Skadebegränsning inom avtalsförhållanden bygger på lojalitetsplikten. Den innebär att en part i viss utsträckning måste beakta motpartens intressen. Tanken är att båda parterna ska få ut så mycket som möjligt av ett avtal. Därav finns det en handlingsplikt för den som lidit skada.¹⁵⁸ Vid utomobligatoriska skadestånd är det mer komplicerat. Som huvudregel gäller att det krävs en positiv handling för att skadestånd ska utgå. En skadelidande som inte begränsat sin skada döms inte till skadestånd men hur en handlingsplikt åläggs en viss person är fortfarande relevant. Till grund för regeln ligger att den grupp som har ett krav på sig att handla i någon form måste avgränsas efter vissa kriterier.¹⁵⁹ Enligt Hellner och Radetzki är det inte önskvärt att ”generellt pålägga ovidkommande personer den plikt

¹⁵⁵ Radetzki, 2012 s. 192.

¹⁵⁶ Radetzki, 2012 s. 194f.

¹⁵⁷ Radetzki, 2012 s. 194f.

¹⁵⁸ Ramberg, Jan och Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*, Stockholm, 2016 s. 37f.

¹⁵⁹ Hellner och Radetzki, 2014 s. 106.

till aktivitet som ett skadeståndsansvar för underlåtenhet att handla skulle innebära.¹⁶⁰

Andersson anför en beskrivning av skadebegränsningsplikten som i stor utsträckning liknar lojalitetsplikten. HD skriver i Kosttillskotts-fallet att skyldigheten delvis bygger på en lojalitetshänsyn, även utanför kontraktsförhållanden. Enligt Andersson har båda parter en skyldighet att handla som innebär att skadan blir så begränsad som möjligt, självklart att skada helst inte uppstår alls.¹⁶¹ Andersson skriver att

”Skadeståndsrätten består ju av ett tvåpartsförhållande där olika intressen möts; skadevållaren ska söka undvika att skada och den skadelidande ska söka undvika att ersättningsförpliktelsen blir större än nödvändigt. Om inte denna skyldighet ålåg den skadelidande skulle det föreligga en risk för missbruk av skadeståndsinstitutet, med påföljande osäkerhet för skadevållaren.”¹⁶²

Slutligen kan här nämnas några ord om skadebegränsningsskyldighetens förhållande till adekvansläran. Radetzki diskuterar situationen i *Skadeståndsberäkning vid sakskada*. Det framgår att skadelidandes försummelse i att begränsa sin skada samtidigt kan innebära att skadan som uppstått är att anse som inadekvat.¹⁶³ I dessa fall kan

”En begränsning av skadeståndet [...] i dessa fall motiveras med såväl adekvansläran som skadebegränsningsplikten. Det råder sålunda ingen tvekan om att de båda principerna i stor utsträckning överlappar varandra. Adekvansläran har emellertid betydligt större räckvidd än skadebegränsningsplikten. Enligt adekvansläran kan skadeståndet begränsas med hänvisning till såväl den skadelidandes försummelser i skadebegränsningshänseende som till en mängd andra förhållanden.”¹⁶⁴

Enligt Radetzki har principerna olika stränga krav för vad som krävs av skadelidande vid skadebegränsningen. Det är därför naturligt att i första hand pröva om skadan är adekvat. Endast i den situationen att skadan är

¹⁶⁰ Hellner och Radetzki, 2014 s. 106.

¹⁶¹ Andersson, 1993 s. 479.

¹⁶² Andersson, 1993 s. 479.

¹⁶³ Radetzki, 2012 s. 179.

¹⁶⁴ Radetzki, 2012 s. 179f.

adekvat blir det nödvändigt att avgöra om skadelidande har uppfyllt skyldigheten att begränsa sin skada.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Radetzki, 2012 s. 180.

6 Principens gräns till jämkning

Det har redan tidigare framgått att det inte är helt uppenbart i vilka fall som skadebegränsningsprincipen respektive jämkning enligt 6 kap. 1 § SkL ska tillämpas. Det här kapitlet kommer att behandla den problematiken.

För att avgöra när jämkning enligt medvållandereglerne ska användas eller när principen om skadelidandes begränsningsskyldighet ska användas förespråkar Bengtsson den distinktion som nämndes i 5.4. Distinktionen består av att den skadan som en viss person lider delas upp mellan å ena sidan den initiala skadan, som Bengtsson benämner som en primär skada, och å andra sidan de skador som uppstår efter den initiala skadan.

HD lämnar i både Båtfallet och Kosttillskottsfallet frågan öppen. I Båtfallet skriver dock HD att det i vissa fall kan bli aktuellt att tillämpa både skadebegränsningsplikten och jämkning på grund av skadelidandes medverkan.

”Skyldigheten skiljer sig normalt från den begränsning av ansvaret som följer av principen om den skadelidandes medverkan genom att den aktualiseras efter det att skadeförloppet har inletts. Om det finns en grund för jämkning till följd av den skadelidandes medverkan också efter det att skadeförloppet har inletts, kan båda principerna ha betydelse för bestämmandet av skadeståndets storlek.”¹⁶⁶

Av domskälen att döma har skadebegränsningsplikten och jämkningsmöjligheten enligt 6 kap. 1 § SkL tillämpningsområden som överlappar varandra. Bland annat är det enligt HD möjligt att tillämpa de två olika principerna vid samma situation. I övrigt är det genom praxis som gränsen mer utförligt kan definieras.

Bengtsson och Strömbäck skriver att skadebegränsningsplikten skiljer sig från jämkningsregeln i 6 kap. 1 § SkL genom att den dels tillämpas utan beaktande av skuld på skadevållarens sida, dels att skadeståndet enligt huvudregeln inte bestäms till en viss kvotdel. I det förra fallet skriver författarna att skadebegränsningsplikten kan tillämpas även om det skulle

¹⁶⁶ Se NJA 2017 371 under punkt 13.

röra sig om en uppsåtlig skadegörelse.¹⁶⁷ I det senare fallet avgörs storleken på skadeståndet på grund av ”hur stor ökning av skadan som beror på den skadelidandes underlåtenhet att vidta begränsningsåtgärder; denna del av skadan får han bära själv.”¹⁶⁸ Enligt Bengtsson är det vid den primära skadan som jämkning i enlighet med medvållandereglerne ska tillämpas men vid följdskador av förmögenhetsrättslig natur tillämpas istället skadebegränsningsplikten.¹⁶⁹ Även när det är fråga om ren förmögenhetsskada tillämpas det senare alternativet.¹⁷⁰ Den huvudsakliga motiveringen bakom ställningstagandet är att det är lämpligt och förenligt med motiven till SkL. Således är det, enligt Bengtsson, vid den fysiska skadan och även vid underlåtenhet att avhjälpa en sådan skada som reglerna om medvållande ska tillämpas.¹⁷¹ ”Är det däremot fråga om följdskada av allmän förmögenhetsnatur till en personskada – och väl också till en sakskada – bör ersättning inte utgå i den mån man kunnat begära av den skadelidande att han reducerat följdskadan.”¹⁷²

Andersson behandlar frågan i *Skyddsändamål och Adekvans* från 1993. Enligt Anderssons

”uppfattning lämpar sig argumenten avseende medvållande bättre för det initialskede där skadevållarens och den skadelidandes handlingar respektive underlåtenhet medverkar till att det blir ett skadefall; det handlar då om culpabedömningar gällande de respektive inblandade, med avseende på risken för skadefall. I de situationer händelseförloppet vid skadetillfogandet kan anses avslutat kommer åtminstone inte culpabedömningen av medvållandet att avse hur farligt den skadelidandes beteende är; från denna tidpunkt kommer frågan istället att gälla vilken del av förlusten som han själv ådragit sig genom att inte begränsa skadeverkningarna.”¹⁷³

Skillnaden mellan Anderssons vidare tillämpningsområde för skadebegränsningsplikten, och samtidigt snävare tillämpningsområde för jämkning på grund av medvållande, och Bengtssons tidigare uppfattning ligger i att Andersson anser att medverkansregeln bör tillämpas vid, det som

¹⁶⁷ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.7.

¹⁶⁸ Bengtsson och Strömbäck, 2018, kommentar till 6 kap. 1 §, under 6:1.7.

¹⁶⁹ Bengtsson, 1982 s. 57.

¹⁷⁰ Bengtsson, 1982 s. 214.

¹⁷¹ Bengtsson, 1982 s. 181.

¹⁷² Bengtsson, 1982 s. 181.

¹⁷³ Andersson, 1993 s. 481.

Bengtsson benämnde, primärskadorna. Den allmänna principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada bör enligt Andersson tillämpas på följdskadorna, både de följdskador som är av fysisk natur och de som är av ekonomisk natur. För tydlighetens skull kan det pekas ut att tvistefrågan här består i om de fysiska följdskadorna ska behandlas enligt 6 kap. 1 § SkL eller skadebegränsningsplikten.¹⁷⁴ Radetzki skriver att, trots att den exakta gränsen anses oklar, det inte bör uppbringa några problem.¹⁷⁵

Avslutningsvis kan nämnas att Bengtsson teoretiserar kring varför jämkning på grund av medvållande verkar vara mer populärt att tillämpa än principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada. Bengtsson skriver att ”Det bör betonas att ett hypotetiskt resonemang om betydelsen av ett visst handlande från den skadelidandes sida över huvud taget är svårt att föra. Det är naturligt att domstolarna fallit tillbaka på en skälighetsprövning enligt medvållanderegeln i detta läge.”¹⁷⁶

¹⁷⁴ Andersson 1993 s. 481; Radetzki, 2012 s. 177.

¹⁷⁵ Radetzki, 2012 s. 177.

¹⁷⁶ Bengtsson, 1982 s. 58.

7 Sammanfattande slutsatser

Det här sammanfattande kapitlet är till för att summera de slutsatser från det material som tidigare behandlats och för att svara på de frågeställningar som tagits upp i 1.2. För att tydliggöra resultatet kommer varje frågeställning att besvaras i en egen del varpå en analys följer i den absolut avslutande delen.

7.1 Principens innebörd

- Vad har principen för innebörd vid utomobligatoriska skadestånd?

På en mycket grundläggande nivå kan det först vara värt att klargöra att det inte någonstans har påträffats en indikation på att skadebegränsningsprincipen inte skulle vara en del av gällande svensk rätt. Trots att skadebegränsningsskyldigheten är vanligare vid inomobligatoriska skadestånd går det gällande utomobligatoriska skadestånd att finna stöd för skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada i SkL, i förarbeten, ordentligt behandlad i ny rättspraxis och diskuterad i juridisk doktrin. Den utgångspunkt som den här framställningen vilar på, att skadelidande har en skyldighet att begränsa sin skada, kan därav anses vara rimlig. Större tveksamhet föreligger dock gällande principens innebörd. I Kosttillskottsfallet skriver HD att skadebegränsningsplikten statuerar en skyldighet för en person som lidit skada att vidta skäligen åtgärder för att begränsa den ifrågavarande skadan. I doktrin skiljer sig ordalydelsen delvis åt men innebörden av principen är av allt att döma överensstämmande. För att tydliggöra innebörden av principen uppstår naturligt några följdfrågor till ovanvarande frågeställning som besvaras i det följande.

När det nu är klarlagt att det finns en skadebegränsningsplikt är frågan hur den förhåller sig till skadeförloppet och när skyldigheten inträder. Här finns en naturlig utgångspunkt i den distinktion som Bengtsson förespråkat. I första läget finns den skada som skadelidande åsamkas och i det andra läget den skada som uppstår genom att den ursprungliga skadan på något sätt förvärras. Det här har framför allt relevans i fråga om gränsdragningen mellan en möjlig jämkning av skadeståndet och skadebegränsningsplikten men underlättar förhoppningsvis vid förståelsen av skadebegränsningsskyldighetens inträde. När skadelidande får klart för sig, förstår eller blir varse om att en skada har uppstått som gör vederbörande till skadelidande inträder skyldigheten att vidta rimliga åtgärder för att begränsa sin skada. Det innebär att en skyldighet omedelbart uppstår som ålägger skadelidande att inte aktivt handla på ett sätt som förvärrar skadan. Gällande

skadelidandes underlåtenhet finns något av en respittid. Den som har lidit en skada har en viss betänketid på sig för att överväga vilket rimligt handlings sätt som bäst lämpar sig i det enskilda fallet. För att avgöra om den skadelidande dröjt längre än den betänketid som skadelidande har rätt till sker en bedömning där de alternativ som fanns till skadelidandes förfogande jämförs med det faktiska handlandet eller i vissa fall avsaknad av faktiskt handlande. I bedömningen ska det även vägas in om skadelidande känt till sådana alternativ eller bort känna till dylika alternativ. Skyldigheten kan dock inte kvarstå för evigt. HD skriver i Kosttillskotts fallet att skyldigheten kvarstår under hela skadeförloppet och frånträder när ytterligare skada inte längre uppkommer eller inte längre kan uppkomma. Det innebär, som Radetzki skriver, att skadelidande även måste hålla sig uppdaterad om hur t.ex. en reparation vid en sakskada fortlöper för att inte ytterligare skada ska uppkomma för den som vållat skada.

Efter att ha fastställt att principen är gällande rätt och den tidsmässiga omfattningen som skyldigheten har kvarstår dock frågan vad som gömmer sig bakom orden skäliga åtgärder. Enligt HD i Kosttillskotts fallet sker den bedömningen utifrån en jämförelse mellan skadelidandes faktiska handlande och hur skadelidande skulle handlat under vetskap om att ingen ersättning skulle erhållas från motparten. Det här liknar den bedömning som Bengtsson använder där skadelidandes handlande jämförs med den hypotetiska situationen där skadelidande handlar som han eller hon bort göra. Som redan noterats skiljer sig, i alla fall, ordalydelsen åt mellan de två bedömningarna. Utgångspunkten är densamma, det vill säga att skadelidandes faktiska åtgärder jämförs med en hypotetisk situation. Det alternativ som HD anför verkar utgå ifrån en subjektiv bedömning gällande hur skadelidande i det hypotetiska fallet skulle ha handlat. Bengtssons alternativ ser istället ut som en bedömning där jämförelsen sker med hur den skadelidande objektivt sett borde ha handlat. Av den förhållandevis knapphändig informationen som framgår är det dock svårt att avgöra om det skulle leda till en faktisk skillnad vid tillämpningen. Utgångspunkten bör dock vara att HDs alternativ är gällande rätt. Till stöd för bedömningen anføres att HDs alternativ är från en position från högre i rättshierarkin och att den av allt att döma byggt sin argumentation delvis på Anderssons, Bengtssons och Radetzkis åsikter. HD anför vidare i Kosttillskotts fallet att skadevållarens handlande inte spelar någon roll i bedömningen och att det därför ska vara samma krav på den skadelidande oavsett om skadevållaren handlat med skadeavsikt eller på ett i det närmaste ursäktligt sätt.

I fråga om åtgärderna kan anses skäliga beaktas det läge skadelidande befann sig i när skadebegränsningsplikten inträdde. Det är den förväntade effekten av skadelidandes handling som bedöms. I vart fall så länge

skadelidande hade fog att anta att åtgärden ifråga var, utifrån det läge skadelidande befann sig, rimlig för att begränsa skadorna. Det innebär att i de fall skadelidandes åtgärder är att anse som adekvata är det skadevållaren som bär risken för dem. HD skriver därav att

”Detta gäller även om utfallet blir sämre än förväntat eller till och med sämre än något annat alternativ som stod till buds vid det aktuella tillfället. Det blir här främst fråga om en bedömning av åtgärdernas förväntade effekt, hur enkelt de kunde vidtas, vilka risker och eventuella olägenheter de skulle ha inneburit för den skadelidande samt i vilken utsträckning effekter och risker kunde ha förutsetts av den skadelidande.”¹⁷⁷

På ett effektivt sätt ger HD i Kosttillskottsfallet ytterligare underlag till innebörden av skadebegränsningsplikten, vilka kommer att presenteras kortfattat nedan. HD anför även i vilken utsträckning som skadelidande får ta risker vid skadebegränsningen. Enligt domstolen kan det bara krävas förhållandevis begränsade risker. Som tidigare nämnts åligger det inte skadelidande att vidta åtgärder som i förhållande till framtida skada är mycket kostsam. Har skadelidande inte ekonomiska medel för att bekosta en skadebegränsande åtgärd ska vederbörande underrätta skadevållaren om situationen så att skadevållaren får en chans att vidta åtgärd i skadebegränsande syfte.

Sammanfattningsvis ger HD i Kosttillskottsfallet en utförlig och nyanserad bild av innebörden av skadebegränsningsplikten som gällande rätt. De luckor som kvarstår besvaras i stor utsträckning av Radetzki genomgång i *Skadeståndsberäkning vid sakskada* som sammanfattats under 5.5. Det är inte möjligt att återupprepa sammanfattningen i sin helhet men några av de generella slutsatserna kan vara värda att lyfta fram. I första hand föreligger det en större frihet för skadelidande att inte handla i fall av personskada än i fall av sakskada. Det innebär att en skadelidande vid större ingrepp kan vägra läkarhjälpen utan att därmed ha förringat sin skyldighet att begränsa skada. Till stöd för påståendet anför Radetzki i huvudsak rättspolitiska skäl och den personliga integriteten. I andra hand kan det även vara värt att nämna att Radetzki försöker fastställa hur lång tid den skadelidande har på sig att underrätta skadevållaren om skadelidande inte har möjlighet att vidta en åtgärd för att begränsa en skada. Rättsläget är här osäkert förutom att tidsfristen för skadelidande påverkas av storleken på den yrkade ersättningen. I övrigt hänvisas här till sammanfattningen i nämnda avsnitt.

¹⁷⁷ Se NJA 2017 s. 9 under punkt 35.

Avslutningsvis kan även några ord framföras om underlåtenhet och handlingsplikt. Hellner och Radetzki skriver, vilket framgår i 5.6., att det bör vara en avgränsad grupp som åläggs en handlingsplikt. Andersson förespråkar att avgränsningen sker naturligt i och med att skadeståndsrätten vanligtvis bygger på ett tvåpartsförhållande där båda parter har ett intresse att skadan ska vara så liten som möjligt. Den beskrivning som Andersson framför påminner till viss del om lojalitetsplikten som föreligger i avtalsrätten. Som exempel kan nämnas den räddningsplikt som behandlas ovan. HD är inne på ett liknande spår då den i Kosttillskotts-fallet anför att det i grunden för skadebegränsningsplikten föreligger en lojalitetshänsyn. Slutsatsen bör därav vara att den handlingsplikt som krävs för att hålla en person ansvarig vederbörande underlåtit att handla bygger i viss utsträckning på nämnda lojalitetshänsyn.

7.2 Gränsen mellan principen och jämkning

- Var går gränsen mellan jämkning för att skadelidande varit medvållande och skadebegränsningsskyldigheten?

Det material som har behandlats vittnar om att gränsen mellan jämkning till följd av medvållande och skadebegränsningsplikten är något oklar. Utgångspunkten i det här fallet, vilket följer av Bengtssons diskussion om frågan, bör vara att jämkning enligt medvållanderegeln i 6 kap. 1 § SkL tillämpas för den initiala skada som skadelidande åsamkats när det rör sig om person- och sakskada. Om det istället rör sig om följdskador, till den initiala skadan, av förmögenhetsrättslig natur är det skadebegränsningsskyldigheten som tillämpas. I *Skyddsändamål och Adekvans* utvidgar Andersson dock tillämpningsområdet för skadebegränsningsplikten. Principen kan tillämpas på följdskador som är av både fysisk och ekonomisk natur medan jämkning till följd av medvållande tillämpas vid initialskadorna. Radetzki skriver att den exakta gränsen inte är fastställd i gällande rätt men att det inte behöver vara ett problem. De två principernas omfattning i fråga om när de kan tillämpas är så pass stora att de i vissa fall, främst följdskada av fysisk natur, båda går att använda. Trots den oklarhet som Radetzki anför föreligger måste Anderssons argument anses besitta en större tyngd. Till stöd för Bengtssons alternativ till gränsdragning framförs att det skulle vara lämpligt och förenligt med motiven till SkL. Någon mer konkret definition presenteras inte. Anderssons argumentation grundar sig på i vilka fall som culpabedömningen används. Vid den initiala skadan bedöms både skadelidandens och skadevållarens handlande eller underlåtenhet enligt nämnda bedömning. När skadan dock tillfogas den skadelidande och den handlingen eller underlåtenheten som

vållat skadan är avslutad används inte culpabedömningen för att avgöra hur farligt skadelidandes medvållande är utan skadelidandes skyldighet att begränsa skadan inträder.

Ur domskälen till både Kosttillskottsfallet och Båtfallet går att utlösa att principen delvis överlappar varandra och i vissa fall går att tillämpa samtidigt för att avgöra vad skadelidande har rätt att erhålla i skadestånd. Se här vad HD anför under punkt 13 i Båtfallet.

”Skyldigheten skiljer sig normalt från den begränsning av ansvaret som följer av principen om den skadelidandes medverkan genom att den aktualiseras efter det att skadeförloppet har inletts. Om det finns en grund för jämkning till följd av den skadelidandes medverkan också efter det att skadeförloppet har inletts, kan båda principerna ha betydelse för bestämmandet av skadeståndets storlek.”¹⁷⁸

Det bör även nämnas att Radetzki skriver att det första steget egentligen borde vara att undersöka att det föreligger adekvat kausalitet och sedan pröva om skadelidande har uppfyllt sin skadebegränsningsplikt.

Doktrin på området utgår från att ersättningen vid jämkning enligt 6 kap 1 § SkL men inte vid skadebegränsningsprincipen sätts ned enligt vad som är skäligt. Som tidigare noterats har undantag gjorts av HD och även ersättning som bedöms enligt skadebegränsningsplikten har satts ner enligt vad som är skäligt. Den nyare rättspraxisen är dock ganska tyst gällande hur ersättningen ska sättas ner. I Kosttillskottsfallet introduceras principen med att konstatera att den gäller i kontraktsrätten och exemplifieras med KöpL 70 kap. första stycket. Som tidigare framgått innebär den att skadelidande får stå för den del av skadan som skadelidande försummat att begränsa. HD skriver därefter att samma princip anses gälla även vid utomobligatoriska skadestånd. Huvudregeln får därför fortfarande anses vara att skadestånd som sätts ner enligt skadebegränsningsskyldigheten inte ska sättas ner efter vad som är skäligt utan att skadelidande får stå för den del av förlusten som vederbörande har ansvaret för.

¹⁷⁸ Se NJA 2017 s. 371 under punkt 13.

7.3 Skadebegränsningsskyldighetens funktion

- Vilken funktion har principen i skadeståndsrätten?

I domskälen till Kosttillskotts-fallet valde HD även att anföra en kort betraktelse över den funktion som skadebegränsningsplikten har i skadeståndsrätten. Domstolen skriver att det ur en samhällsekonomisk synvinkel är fördelaktigt att en skada begränsas och inte i onödan, genom passivitet eller aktiv handling av skadelidande, förvärras eller på något sätt blir större. Resterande utrymme i den här delen kommer att behandla skadebegränsningsskyldigheten utifrån de funktioner som beskrivits i kapitel 2.

Den reparativa funktionen syftar till att den som lidit skada blir ersatt, ofta genom ekonomiska medel, för skadan. Skadebegränsningspliktens förhållande till den reparativa funktionen är tudelad. Å ena sidan stadgar principen en regel som innebär att skadelidande inte försätts i samma situation som tidigare. Å andra sidan är det inte rimligt att skadevållaren ska ersätta den skadelidande utöver den skada som skadevållaren har vållat. Innebörden har blivit en kompromiss där skadebegränsningsskyldigheten anses nödvändig, i och med att den tillämpas, trots att den motverkar en av skadeståndsrättens grundfunktioner, det vill säga den reparativa funktionen. Den preventiva funktionen utgår ifrån att antalet skador minskar om den som vållar skadan måste ersätta den som lidit skada. Vilken effekt funktionen faktiskt har är dock omdebatterat. Likväl är tanken att principen om skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada, i teorin, skapar incitament för vederbörande att vidta åtgärder på ett sätt så att resultatet blir att skadan begränsas. I vanliga fall är det skadevållaren som teoretiskt sett känner av en sådan effekt men skadebegränsningsplikten vänder på situationen och påverkar även den skadelidande.

Skadebegränsningsskyldigheten ålägger, liksom jämkningsregeln i 6 kap. 1 § SkL, de som lidit skada att stå för kostnaden för den om de inte handlat i enlighet med de krav som principerna medför. Huruvida det här är att anse som en placering av kostnaderna från lagstiftarens sida är dock tveksamt. Skadelidande är ingen enhetlig grupp eller något kollektiv likt bilägare är. På en mycket grundläggande nivå är det visserligen så att den skadelidande inte får ersättning i de fall som vederbörande inte begränsat skadan och att lagstiftaren därmed valt att den, mycket löst sammanhängande, gruppen får stå för kostnaden. Det är dock inte gruppen som helhet, återigen som i fallet med bilägarkollektivet, utan varje enskild skadelidande. Liknande gäller vid

den riskfördelande funktionen, som ibland även kallas för den pulveriserande funktionen. Tanken är att, som vid en försäkring, risken fördelas på en större grupp av personer. Inte heller här bör skadelidande ses som en enhetlig grupp och risken fördelas därmed inte ifrån den enskilda skadelidande. Den övergripande slutsatsen är enligt vad som ovan anförts att skadebegränsningsprincipen huvudsakligen kan sägas ha en preventiv effekt på bekostnad av att den samtidigt delvis hindrar den reparativa funktionen med ett skadestånd.

7.4 Avslutande kommentarer

Av det ovan anförda framgår att skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada i flera hänseenden är svår att fastställa i exakta ordalag. Det går endast att allmänt beskriva när principen går att tillämpa, hur skadeståndet bestäms och vad som faktiskt är rimliga åtgärder som en skadelidande måste vidta. Signifikativt för principen är att det inte exakt går att avgöra vid vilka sorters skadekategorier som skadebegränsningsskyldigheten är tillämplig. Det går med större ackuratess dock att beskriva när i skadeförloppet som skadebegränsningsskyldigheten inträder och när den frånträder. Trots den relativa oklarhet som har anförts gällande principens innehåll är den oavsett tillräckligt funktionell för att tillämpas i högsta instans i det svenska rättssystemet.

En fråga som uppstått under arbetets gång är huruvida det finns ett behov av att införa skadebegränsningsplikten som en generell lagregel. Svaret beror på vilket perspektiv som används och vilken juridisk funktion som skadebegränsningsskyldigheten syftar till att fylla. Att införa en generell lagregel skulle troligtvis innebära att principen får en tydligare innebörd och ett mer definierat tillämpningsområde. Det är visserligen inget som kan garanteras. Om det dock skulle lyckas är det rimligt att anta att det skulle bli enklare att tillämpa principen och vidare att det är möjligt att principen skulle tillämpas i högre utsträckning. Samtidigt finns det skäl som talar för att en lagregel som stagar en generell skadebegränsningsskyldighet inte är nödvändig. Till grund för åsikten anför i huvudsak två argument. Som rätten ser ut idag överlappar, vad gäller deras respektive tillämpningsområde, tre principer varandra. Radetzki har förespråkade att skadebegränsningsplikten endast behöver beaktas när skadan redan är att anse som adekvat. Dessutom går det i stor utsträckning att tillämpa jämningsregeln i 6 kap. 1 § SkL. Det första argumentet är således att skadebegränsningsskyldigheten som en princip endast syftar till att fylla ut de tillfällen som de två tidigare principerna inte är möjliga att tillämpa. Att i någon mån säkerställa att skadelidandes oönskade handlande på något sätt

fångas upp. Jämför här med vad Kleineman anförde om principer på civilrättens område i 1.3. Det andra argumentet är att den kanske viktigaste tanken med principen är att påminna om att skadelidande har en skyldighet att begränsa sin skada snarare än att principen faktiskt ska tillämpas. Det utesluter inte att principen tillämpas av domstolarna när det finns ett behov av det. Uppenbarligen har så skett i och med Kosttillskotts-fallet och Båtfallet. Ovan sagda innebär, trots vissa troligtvis positiva effekter av en lagreglering av skadebegränsningsskyldigheten, att den situation som nu föreligger kan anses vara tillfredställande.

Avslutningsvis kan dock framhållas att det inte är omöjligt att det faktum att principen skiftar i sin möjliga tillämpning faktiskt också fyller en funktion. Som en allmän rättsprincip finns det skäl som talar för att tanken är att den ska påminna om vissa värden i skadeståndsrätten och för att göra skadeståndsrätten sammanhängande. Här kan det vara värt att påminna om Jareborgs ord om när en allmän rättsprincip blir gällande rätt. I första hand ska en rättsprincip uttrycka viktiga värderingar i ett rättssystem. Det går här att anföra att skadelidandes skyldighet att begränsa sin skada på en nivå bidrar till att uppfylla skadeståndsrättens preventiva funktion och på en annan, mer grundläggande, nivå även att den som lider skada, liksom den som vållar skada, har ett ansvar för att inte förvärra skadan. I andra hand ska rättsprincipen göra systemet värderingsmässigt sammanhängande. Även om de jämningsmöjligheter till följd av medvållande enligt 6 kap. 1 § SkL uppfyller delar av de funktioner som nyligen nämnts ovan krävs en princip som stadgar att skadelidande har en skyldighet att begränsa sin skada för att inga luckor i rätten ska uppstå och för att systemet därmed ska vara värderingsmässigt sammanhängande.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Proposition 1972:5 Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skadeståndslag m. m.

Proposition 1975:12 Regeringens proposition med förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207), m. m.

Litteratur

Andersson, Håkan, *Skyddsändamål och Adekvans: Om skadeståndsansvarets gränser*, Diss. Uppsala: Univ., Uppsala, 1993 [Andersson, 1993].

Agell, Anders, ”Orsaksrekvisit och beviskrav i skadeståndsrätten”, i Agell, Anders, *Familjerätt, skadeståndsrätt och annan förmögenhetsrätt: valda skrifter*, Uppsala 1993 [Agell, 1993].

Bengtsson, Bertil, *Om jämkning av skadestånd*, Stockholm 1982 [Bengtsson, 1982].

Bengtsson, Bertil, *Skadeståndsrätt – Några Huvudlinjer*, Stockholm 1994 [Bengtsson, 1994].

Bengtsson, Bertil, *Skadestånd för miljöskada*, Stockholm 2011 [Bengtsson, 2011].

Bengtsson, Bertil, *Försäkringsrätt: Några huvudlinjer*, nionde upplagan, Stockholm 2015 [Bengtsson, 2015].

Bengtsson, Bertil, Ullman, Harald och Unger, Sven, *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden*, andra upplagan, Stockholm 2013 [Bengtsson, Ullman och Unger, 2013].

Gräns, Minna, ”Användningen av andra vetenskaper” i Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*, Lund 2013 [Gräns, 2013].

Grönfors, Kurt, *Skadelidandes medverkan*, Stockholm 1954.

Hager, Richard, *Värderingsrätt: särskilt om ersättning och värdering vid expropriation*, Diss. Stockholm : Tekn. högsk., Stockholm, 1998 [Hager, 1998].

Hellner, Jan, Hager, Richard och Persson, Annina H., *Speciell Avtalsrätt II: Kontraktetsrätt. H. 2, Allmänna ämnen*, sjätte upplagan, Stockholm 2016.

Hellner, Jan och Radetzki, Marcus, *Skadeståndsrätt*, nionde upplagan, Stockholm 2014 [Hellner och Radetzki, 2014].

Jareborg, Nils, ”Vad är en princip?” i Fogelklou, Anders och Spaak, Torben (red.), *Festskrift till Åke Frändberg*, Uppsala 2003 [Jareborg, 2003].

Kleineman, Jan, ”Rättsdogmatisk metod” i Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk Metodlära*, Lund 2013 [Kleineman, 2013].

Nydrén, Birger, *Till fråga om sakskada* i Andersson m.fl. (red.), *Uppsatser om skadeståndsansvar och ansvarsförsäkring*, Stockholm 2012 [Nydrén, 2012].

Radetzki, Marcus, *Skadeståndsberäkning vid sakskada*, andra bearbetade och utökade upplagan, Stockholm 2012 [Radetzki, 2012].

Radetzki, Marcus, *Praktisk skadeståndsbedömning*, tredje upplagan, Lund 2014 [Radetzki, 2014].

Ramberg, Jan och Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*, tionde omarbetade och utökade upplagan, Stockholm, 2016.

Westberg, Peter, *Civilrättskipning*, andra reviderade och utökade upplagan, Stockholm 2013.

Elektronisk litteratur

Bengtsson, Bertil och Strömbäck, Erland, *Skadeståndslagen: En kommentar*, (den 1 mars 2018, sjätte upplagan, Zeteo, www.zeteo.nj.se), [Bengtsson och Strömbäck, 2018].

Ramberg, Jan och Herre, Johnny, *Köplagen: En kommentar*, (den 1 maj 2016, andra upplagan, Zeteo, www.zeteo.nj.se).

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1909 s. 369

NJA 1978 s. 432

NJA 1993 s. 753

NJA 1994 s. 194

NJA 1995 s. 661

NJA 2004 s. 566

NJA 2014 s. 323 [Medborgarfallet]

NJA 2017 s. 9 [Kosttillskottsfall]

NJA 2017 s. 371 [Båtfallet]